

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»
завідувач кафедри

Попова О.Ю.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ” 2023 року

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему «Управління соціально-економічним розвитком регіону»

Виконала: студентка _2_ курсу, групи МБАЗм-21

(шифр групи)

спеціальності 073 Менеджмент

Кривонос Вікторія Ігорівна

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри УФЕБ Ляшок Н.Ю.....

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства
О.О. Фоміна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

*Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань.*

студент

(підпис)

Луцьк– 2023 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки і менеджменту

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

Освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

Спеціальність 073 Менеджмент

(шифр і назва)

Затверджую:
зав. кафедрою УФЕБ

О.Ю. Попова

«__» _____ 2023р

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентки

Кривонос Вікторії Ігорівни

1. Тема роботи «Управління соціально-економічним розвитком регіону»
керівник проекту (роботи) Ляшок Наталія Юріївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по інституту від « 16 » 02 2023 р. № 067

2. Термін здачі студентом закінченої роботи 20 травня 2023 року

3. Вихідні дані до роботи статистичні дані роботи промислово-виробничого комплексу міста Покровська, програма розвитку Донецької області,

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити) регіон як об'єкт управління; особливості системного підходу до управління соціально-економічним розвитком регіону; методичні аспекти управління соціально-економічним розвитком регіону; аналіз соціально-економічного розвитку Покровського району: основні проблеми соціально-економічного розвитку регіону; напрями вдосконалення соціально-економічного розвитку регіону; створення сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату; кадрова політика в органах регіональної державної влади

5. Перелік графічного матеріалу: основні положення випускної кваліфікаційної роботи; основні цілі управління соціально-економічним розвитком регіону; структура доходів Покровського району; структура видатків Покровського району; обсяг продукції промисловості підприємств міста Покровська; структура промислового виробництва м. Покровська; показники рівня життя населення Покровського району; цільові індикатори, досягнення яких дозволить у повному обсязі реалізувати стратегічну мету; соціально-економічна ефективність реалізації довгострокової програми розвитку Покровського району; індикатори кадрової політики в органах державної влади

6. Консультанти з проекту (роботи), із зазначенням розділів, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1.	к.е.н, доц. Ляшок Н. Ю.		
2.	к.е.н, доц. Ляшок Н. Ю.		
3.	к.е.н, доц. Ляшок Н. Ю.		
Нормо-контроль	к.е.н, доц. Ляшок Н. Ю.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і затвердження теми дослідження	16.02.2023	
2.	Складання завдання на виконання випускної кваліфікаційної роботи, складання плану роботи	20.02.2023	
3.	Вивчення економічної літератури з обраної теми роботи та написання першого розділу	5.03.2023	
4.	Аналіз статистично-економічної інформації з досліджуваної проблеми та написання другого розділу дипломної роботи	20.03.2023	
5.	Розробка рекомендацій та заходів щодо підвищення ефективності, які розглянуті в ракурсі обраної теми роботи	10. 04.2023	
6.	Оформлення вступу, висновків, реферату, демонстраційних аркушів	1. 05.2023	
7.	Подання виконаної роботи на зовнішнє рецензування	5.05.2023	
8.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи, підписання дипломної роботи у завідувача кафедри та подання документів до ДЕК	15.05.2023	

Студентка

(підпис)

В.І. Кривонос

Керівник роботи

(підпис)

Н.Ю. Ляшок

АНОТАЦІЯ

Кривонос В.І. «Управління соціально-економічним розвитком регіону» / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 073 Менеджмент (спеціалізація «Менеджмент та бізнес-адміністрування»). – ДВНЗ ДонНТУ, Луцьк, 2023

В роботі розглянуті теоретичні основи регіональної політики; проведено аналіз основних фінансово-економічних показників регіону; визначено основні шляхи і методи вдосконалення регіональної політики;

Ключові слова: регіон, регіональна політика, промисловість, інвестиційна привабливість, населення, програма, стратегія

ANNOTATION

Krivosnos V.I. "Management of socio-economic development of the region" / Graduation qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 073 Management (specialization "Management and business administration"). – DVNZ DonNTU, Lutsk, 2023

The paper examines the theoretical foundations of regional policy; the analysis of the main financial and economic indicators of the region was carried out; the main ways and methods of improving regional policy are determined;

Keywords: region, regional policy, industry, investment attractiveness, population, program, strategy

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТОМ РЕГІОНУ.....	8
1.1 Регіон як об'єкт управління.....	8
1.2 Особливості системного підходу до управління соціально-економічним розвитком регіону.....	14
1.3 Методичні аспекти управління соціально-економічним розвитком регіону.....	22
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ.....	31
2.1 Аналіз соціально-економічного розвитку Покровського району.....	31
2.2 Основні проблеми соціально-економічного розвитку регіону.....	43
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	49
3.1 Напрями вдосконалення соціально-економічного розвитку регіону ..	49
3.2 Створення сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату.....	64
3.3 Кадрова політика в органах регіональної державної влади	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Радикальні зміни економічних відносин в Україні, здійснювані під час проведених реформ, викликають необхідність таких масштабних змін на всіх рівнях управління економікою, зокрема на регіональному рівні. Це пояснюється тим, що саме від стану економіки та соціальної сфери регіонів залежить добробут та прогрес країни загалом.

Нині ще в багатьох вітчизняних регіонах спостерігається небезпечна тенденція поглиблення розриву ступеня соціально-економічного розвитку. В цих умовах необхідним є зосередження зусиль на виробленні та реалізації ефективної моделі соціально-економічних перетворень. Така модель має містити сукупність економічних, соціальних, правових, екологічних та інших стимулів, які мають бути спрямовані на забезпечення та захист інтересів всього населення, а ці інтереси, у свою чергу, необхідно ув'язати й спрямувати на вирішення головного завдання – створення єдиного ринкового економічного та соціально орієнтованого простору.

У багатьох регіонах розробляються власні стратегії соціально-економічного зростання, реалізуються свої спеціальні методи та механізми забезпечення сталого та поступального розвитку. Разом з тим, методологічна база реалізації цих складних та багатоаспектних завдань повною мірою ще не розроблена, у регіонах існують різні умови та труднощі як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

До нагальних проблем, які потребують якнайшвидшого вирішення, належать, передусім, такі, як забезпечення системного підходу до управління соціально-економічними процесами у регіоні, впорядкування державного регулювання регіонального розвитку, обґрунтування напрямів реструктуризації регіонального господарства та інших.

Всі ці обставини переконливо свідчать, що вдосконалення системи управління соціально-економічними процесами, що відбуваються в регіонах, є необхідним та актуальним завданням.

Основною метою даного дослідження є розробка методичних положень та практичних рекомендацій щодо управління соціально-економічним розвитком регіону.

Поставлена мета дослідження визначила постановку та реалізацію наступного комплексу завдань:

- розглянути регіон як об'єкт управління;
- виявити особливості системного підходу до управління соціально-економічним розвитком регіону;
- вивчити методичні аспекти управління соціально-економічним розвитком регіону;
- розглянути питання державного регулювання соціально-економічних процесів у регіоні;
- виявити особливості комплексного планування соціально-економічного розвитку регіону;
- розглянути роль місцевого самоврядування у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку регіону;
- провести аналіз соціально-економічного розвитку Покровського району;
- виявити основні проблеми соціально-економічного розвитку Покровського району;
- розробити напрямки вдосконалення соціально-економічного розвитку регіону.

Об'єктом дослідження є Покровський район.

Предмет дослідження - сукупність економічних, соціальних, фінансових та організаційних відносин та взаємозв'язків, що виникають у процесах управління функціонуванням та розвитком регіону.

В якості основних інструментів дослідження використовувалися методи системно-структурного та системно-функціонального аналізів, окремі положення програмно-цільового методу, а також методи порівняльного аналізу, статистичних угруповань. Застосування сукупності даних методів

дозволило більш ефективно забезпечити науково обґрунтоване рішення поставлених завдань.

Інформаційну базу щодо дослідження склали нормативно-правові і законодавчі акти державного і регіонального масштабів, навчальна і періодична література.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТОМ РЕГІОНУ

1.1 Регіон як об'єкт управління

При дослідженні територіальних зв'язків регіон можна розглядати принаймні з двох сторін: по-перше, як частину єдиного народногосподарського комплексу країни; по-друге, як самостійне цілісне утворення, що має свої цільові установки розвитку, свій ресурсний потенціал, свої способи поєднання виробничих ресурсів - факторів виробництва. Кожна із цих сторін має свої особливості, що накладає відбиток на процес управління ходом регіонального розвитку [1].

При дослідженні регіону, як частини єдиного народно-господарського комплексу країни, постають проблеми визначення його місця в системі поділу праці в територіальному розрізі, дослідження відтворювальних циклів та визначення на цій основі територіальних зв'язків і пропорцій у народному господарстві країни.

Структура регіону як цілісного утворення може розглядатися, як зазначалося, з різних точок зору: економічної, соціальної, духовної, природно-ресурсної, інституційної тощо.

Багатоаспектність структурної організації є якісною властивістю регіону. Навіть якщо ми зосереджуємо увагу лише на економіці, необхідно враховувати її зв'язки з іншими регіональними підсистемами. Схема функціонування регіону повинна включати як мінімум три взаємопов'язані блоки: «економіка», «населення», «природне середовище». Крім того, слід врахувати наявність державних структур, що впливають на процеси, що відбуваються, а також зовнішній сектор (для регіону це — не тільки зарубіжна економіка, а й економіка сусіднього регіону) [2].

Відтворювальні цикли економіки регіону — частини регіональної системи, що відбивають той чи інший аспект суспільного відтворення.

До регіональних відтворювальних циклів належать: відтворення трудових ресурсів; кредитно-грошових ресурсів; інвестиційного процесу; природних ресурсів; виробничих та соціально-побутових послуг; послуг ринкової інфраструктури, інформаційних послуг.

Відтворювальні цикли становлять єдину систему і перебувають у постійній взаємодії. Вони є основою соціально-економічного розвитку регіону, забезпечуючи умови взаємодії всіх суб'єктів регіональної економіки.

До кожного рівня регіональної економіки є характерною своя сукупність відтворювальних циклів, які замикаються у межах територіальних утворень різних рангів.

У свою чергу, кожен із відтворювальних циклів можна розглядати як відносно самостійну підсистему зі своїми специфічними особливостями відтворення [3].

Розглянемо найхарактерніші для регіонів країни відтворювальні цикли.

1. Відтворення трудових ресурсів регіону – процес відновлення та розвитку найактивнішої частини населення – трудових ресурсів регіону. Відтворення трудових ресурсів здійснюється під впливом демографічних, природно-кліматичних, соціально-економічних, екологічних, науково-технічних та інших факторів.

Вивчення процесів відтворення трудових ресурсів передбачає кількісну оцінку стану та динаміки трудових ресурсів, аналіз їх статевої, кваліфікаційної, галузевої структури.

2. Відтворення кредитно-грошових ресурсів є відносно відокремленою сферою відносин щодо формування, купівлі, продажу та розміщення вільних кредитно-грошових коштів, регулювання потоків цих коштів відповідно до зміни попиту та пропозиції.

Основними джерелами формування кредитно-грошових ресурсів у регіоні є державний та місцеві бюджети, підприємства та організації різних форм власності, фінансово-кредитні установи, населення, а також іноземний капітал.

3. Інвестиційний цикл відтворення у регіоні відбиває процес нарощування основної частини виробничого потенціалу — капіталу.

З макроекономічних позицій він являє собою процес трансформації заощаджень на накопичення та капіталовкладення. На мікроекономічному рівні - це взаємодія проектно-вишукувальних робіт, підрядних робіт, обсягу та структури інвестицій.

Цей цикл забезпечує акумуляцію та перерозподіл вільних коштів, що спрямовуються на фінансування інвестицій. Відтворювальний інвестиційний цикл тісно пов'язаний із відтворенням основного капіталу та фінансово-кредитних ресурсів. Формування характеру інвестиційного процесу великою мірою залежить від співвідношення попиту на фінансово-кредитні ресурси та його пропозиції, економічного механізму регулювання інвестиційної діяльності, створення ринкових структур, що сприяють проведенню регіональної інвестиційної політики.

4. Відтворення виробничих послуг. Наданням виробничих послуг зайняті галузі виробничої інфраструктури, до яких належать транспорт всіх видів, зв'язок та комунікаційне обслуговування, організації, що займаються просуванням товарів та послуг від виробника до споживача.

Особливістю сфери надання виробничих послуг їх немобільність, тобто збіг місця та часу їх виробництва та споживання, тому правомірно виділення цих послуг у особливий відтворювальний цикл, що функціонує в рамках регіональної економіки [4].

5. Відтворення природних ресурсів. Цей блок включає залучення в господарський оборот і використання всього набору природних ресурсів: земельних угідь, лісів, води, повітря, надр.

Щодо надр залучення до господарського обороту означає розвідку запасів з корисними копалинами, підготовку їх до використання, видобуток, і навіть операції, пов'язані з відновленням порушених природних зв'язків.

Представимо характеристику взаємозв'язків та пропорцій регіонального відтворення за окремими його фазами такими, як виробництво, розподіл, обмін та споживання продукції та ресурсів.

1. Зв'язки процесу виробництва. Фаза виробництва виконує головну роль в регіональному відтворювальному процесі. Вона визначає форми та характер фінансово-грошових, трудових та інформаційних зв'язків щодо розподілу, обміну та споживання.

Процес виробництва товарів та послуг є основою як національної, так і регіональної економіки, він визначає основні параметри регіонального відтворювального процесу загалом. Об'єктивне відбииття і наступне моделювання процесу виробництва у регіоні передбачає попередній аналіз чинників, що визначають динаміку виробництва, у окремих галузях економіки регіону, і навіть вибір виду регіональної виробничої функції.

Виробнича функція регіону являє собою формалізоване уявлення зв'язків результатів та факторів громадського виробництва в регіоні [5].

Важлива роль розвитку регіонального виробництва зараз відводиться малому бізнесу. Малі підприємства у низці виробництв досить ефективні. У разі обмеженості інвестиційних ресурсів при створенні малих підприємств слід віддавати перевагу менш капіталомістким виробництвам, враховуючи при цьому наявність місцевої сировини, наявність та ємність місцевого ринку, а також рівень транспортності виробництва [6].

2. Процес розподілу в регіоні означає визначення пропорцій розподілу доданої вартості на різні потреби, а також рух фінансових і матеріально-речових потоків, що виникають між суб'єктами регіональної економічної системи.

Слід виділити два взаємопов'язані аспекти регіональних розподільчих відносин: розподіл чистої продукції, створеної у регіоні; розподіл ресурсів національного доходу країни, спрямованих у регіон.

3. Процес обміну в регіоні означає обмін продукцією та ресурсами як усередині регіону, так і з іншими регіонами країни, а також із закордоном.

Тут слід виділити дві відносно самостійні підсистеми: сферу обігу споживчих товарів та сферу обігу засобів виробництва.

У сучасних умовах межі сфери обміну споживчими товарами розширюються, оскільки у сферу обігу поруч із товарами включаються всілякі види послуг, житлове господарство, сфера обслуговування тощо.

Сфера обігу споживчих товарів неоднорідна і має розглядатися з урахуванням особливостей різних товарних груп. Серед них необхідно виділяти: товари повсякденного попиту (переважно це продовольчі товари), товари середнього терміну служби та, нарешті, технічно складні товари тривалого користування. Ресурси сфери обігу формуються як за рахунок внутрішньорегіонального виробництва (тобто підприємств та організацій усіх форм власності регіону), так і за рахунок міжрайонних поставок.

Розвиток сфери обігу споживчих товарів відбувається, з одного боку, під впливом платоспроможного попиту населення, з другого — під впливом можливостей місцевого виробництва, характеру розвитку ринкової і виробничої інфраструктури, які істотно впливають на витрати зобігу. Тому питання виробництва, розподілу, обміну та споживання слід розглядати в органічній єдності та взаємозв'язку.

Об'єктами сфери обігу засобів виробництва виступають виробники знарядь і предметів праці та численні споживачі всіх галузей господарства. Специфіка сфери обігу засобів виробництва пов'язана з характером виробничо-технологічних та товарних форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин. Головною особливістю обігу засобів виробництва є те, що вони не назавжди залишають процес виробництва: вони виходять з нього як готовий продукт (або послуги) і знову входять у новий процес виробництва як один з його речових елементів.

Оскільки жоден регіон неспроможний забезпечити потреби у засобах виробництва лише з допомогою внутрішнього виробництва, сферу обігу засобів виробництва слід розглядати як більш відкриту систему, ніж сфера

обігу предметів споживання. Ресурси цієї сфери формуються переважно за рахунок активних міжрегіональних та міждержавних зв'язків.

На відміну від товарного обігу, сфера послуг більш жорстко прив'язана до території, оскільки основна маса товарів безпосередньо виробляється в районах споживання, що зводить до мінімуму можливі міжрайонні зв'язки.

4. Зв'язки та залежності у сфері споживання. Сфера споживання регіону має особливості, оскільки у кожному регіоні, у кожній області поруч із загальними чинниками, які впливають на формування потреб населення всіх районів країни, діють чинники регіонального характеру, пов'язані з природно-кліматичними, національними, етнографічними чинниками.

До народно-господарських чинників, що визначають характер сфери споживання, відносяться: рівень розвитку, характер розподілу і перерозподілу внутрішньорегіонального виробництва, рівень реальних доходів на душу населення, обсяг заощаджень та інвестицій, обсяг товарної маси в обігу, рівень життя населення.

Характер і рівень впливу кожного з цих чинників залежить від економічної політики, проведеної державними органами влади.

До регіональних факторів, що визначають характер сфери споживання, відносяться: галузева структура виробництва, розміщення населення по території регіону, доходна та статеві-вікова структура населення, рівень грошових доходів на душу населення, культурний та загальноосвітній рівень населення, регіональні відмінності в цінах на товари та послуги, природно - кліматичні, національні умови регіону, історичні та етнографічні традиції споживання.

Регіональний економічний простір є відносно замкнутою територіальною системою, що має однорідну сукупність економічних відносин, що складаються на основі єдиних правил їх регулювання та розвиваються на території, що не має внутрішніх економічних кордонів для переміщення робочої сили, капіталу, товарів та послуг. Підприємства та

домашні господарства у своїй діяльності повинні керуватися лише законами та загальними правилами ринкових відносин у масштабах усієї країни.

Такий підхід є новим для умов нашої країни. Довгі роки, десятиліття і навіть століття на території нашої країни застосовувалася інша парадигма взаємозв'язків суб'єктів господарювання, в основі якої був не вільний вибір поведінки, а заздалегідь встановлена і жорстка залежність між виробництвом і споживанням продукту [7].

До основних принципів формування раціонального економічного простору, крім загальних принципів соціальної політики, спрямованої на встановлення гарантованих мінімальних рівнів заробітної плати, пенсій, допомог та інших виплат, індексацій доходів населення, можна віднести: наявність єдиної фінансової політики з суттєвим переміщенням прав на користь місцевих органів управління; схожість ринкової інфраструктури, наявність розвинених транспортних та інформаційних комунікацій, а також єдиної системи статистики та стандартизації; централізоване регулювання розвитку регіонального економічного простору за допомогою здійснення цільових інвестицій, надання дотацій, субсидій та трансфертів, зокрема з надання допомоги постраждалих від стихійного лиха районам, депресивним районам [8].

Вивчивши сутність та зміст регіону як об'єкта управління, ми вважаємо за необхідне розглянути особливості системного підходу до управління соціально-економічним розвитком регіону. Цьому присвячено наступний розділ цієї роботи.

1.2 Особливості системного підходу до управління соціально-економічним розвитком регіону

При вирішенні проблем соціально-економічного розвитку регіону важливо виходити з якісної оцінки внутрішньорегіональних зв'язків та відносин. Звідси випливає необхідність вивчення, опрацювання та

обґрунтування напрямів та тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів у взаємозв'язку за двома основними рівнями управління: на мікрорівні (рівні підприємств та організацій, міст та районів) та на мезорівні (рівні держави) [9].

Реалізація такого завдання можлива лише на основі всебічного використання важливих положень системного підходу. Як відомо, ідея такого підходу пропонує необхідність дослідження цілого комплексу складних за структурою об'єктів і процесів з метою виявлення сутнісних зв'язків і відносин, які мають місце як всередині структури, що розглядається, так і її залежності від зовнішнього середовища. Система при цьому розглядається як безліч взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, що становлять складне єдине ціле, що має інтегративні властивості [10].

Кожен регіон являє собою складну соціально-економічну систему, в рамках якої формується, функціонує та отримує розвиток багатоаспектна сукупність зв'язків та залежностей між організаціями, підприємствами, установами, населенням, соціальними групами, органами управління. Саме від стану та розвитку цих зв'язків, відносин та взаємодії багато в чому залежить ступінь позитивності тих чи інших регіональних соціально-економічних процесів [11].

В умовах сучасних соціально-економічних перетворень регіон виступає як найважливіший об'єкт управління, оскільки саме ця ланка народногосподарського комплексу більшою мірою має всі основні ознаки системи, насамперед, властивості єдності, цілісності, взаємопов'язаності, взаємообумовленості всього того, що знаходиться в певному територіальному просторі.

Системний підхід стосовно соціально-економічних комплексів, яким є регіон, має розглядатися як методологічна база формування відповідних конкретних дій, спрямованих на позитивні взаємопов'язані перетворення. Системний підхід фактично став науковою базою управління, регулювання, реорганізації, реструктуризації, реформування, розвитку, удосконалення

соціально-економічних систем, пов'язаних із досягненням цільових орієнтирів. При цьому головним завданням системного підходу є формування необхідних умов системно організованого соціального та економічного середовища з урахуванням зовнішнього оточення для здійснення певних видів діяльності у конкретних сферах та реалізації розроблених цільових програм [12].

Системний регіональний розвиток передбачає проведення обґрунтованих та чітко організованих перетворень, зокрема: досягнення структурної збалансованості; створення відсутніх ланок (частин, елементів), їх розчленування та перегруповування, ліквідація зайвих та (або) заважаючих ланок; усунення деструктивності окремих елементів; стимулювання внутрішньорегіональних та міжрегіональних зв'язків; здійснення інтеграційних процесів; досягнення мультиплікативного ефекту; соціальна орієнтація перетворень.

При дослідженні регіональних проблем та обґрунтуванні можливих шляхів розвитку регіонів слід враховувати ту важливу обставину, що регіони, являючи собою взаємопов'язані ланки в народногосподарській системі, значно відрізняються один від одного. Ці відмінності полягають у географічному розташуванні, розмірах займаної території, природно-кліматичних умовах, економічному потенціалі, рівні розвитку галузей промисловості та сільського господарства, стані виробничої та соціальної інфраструктури, кількості підприємств та організацій, чисельності населення та його працездатної частини, структурі власності, податковому потенціалі, науково-практичній оснащеності, структурах законодавчої та виконавчої влади тощо. У зв'язку з цим існує певна специфіка стану, функціонування та розвитку конкретних регіонів.

Ці об'єктивно існуючі відмінності, а також деякі результати перетворень, що відбуваються в країні, зумовили швидке наростання міжрегіональних диспропорцій. Порівняльний аналіз соціально-економічного розвитку регіонів свідчить про тенденцію наростання їх диференціації. Це

багато в чому пов'язано з неоднорідністю господарського простору країни, а отже, і з різними можливостями пристосування до ринкових умов [13].

Сьогодні у вирашному становищі перебувають переважно регіони - експортери продукції. Для багатьох інших регіонів перехід до ринкового господарювання пов'язаний з великими труднощами, що підтверджується повсякденною практикою функціонування та адаптації регіонів у сучасних умовах.

У результаті на даний час сформувалися кілька груп регіонів з якісно різним станом економіки та соціальної сфери. Одну групу складають добре розвинені регіони з досить високим рівнем виробництва та життя людей. Іншу, велику за кількістю групу становлять регіони із середнім економічним потенціалом та рівнем добробуту населення. Водночас значну частину становлять так звані «проблемні» регіони – з низьким рівнем соціально-економічного розвитку, серед яких виділяються депресивні та відсталі. При цьому експерти до депресивних відносять регіони, що переживають глибоку економічну кризу, що виражається в спаді виробництва, у тому числі в традиційних галузях його спеціалізації, або які тривалий час перебувають у фазі застою і потребують докорінної структурної перебудови, оновлення та диверсифікації виробництва. Для депресивного регіону характерні значні внутрішні диспропорції господарства, високий рівень безробіття, наявність незавантажених потужностей, відсутність чи слабкий стан галузей, здатних забезпечити майбутній прогрес.

Окремі регіональні адміністрації бачать вихід із складного становища у зростанні виробничого потенціалу, нарощуванні обсягів промислового виробництва. Однак цей процес не можна розглядати однозначно позитивно, особливо якщо він здійснюється без урахування реального ринкового попиту на відповідну продукцію. Бездумний «розвиток продуктивних сил» вже спричинив порушення закономірностей територіального розвитку.

Відомо, що багато робилося і зараз робиться, навіть із найкращими намірами, часто на шкоду територіальному розвитку. Саме тому так

необхідно, не відкидаючи практики державної «підтримки», чіткіше проводити політику територіального розвитку та проводити її відповідно до змісту цього розвитку та з наявними політичними, організаційними, матеріальними та фінансовими можливостями держави та регіонів. У зв'язку з цим є доцільним, щоб державна економічна політика не базувалася на встановленні загальних для всіх регіонів фінансово-економічних правил та здійсненні підтримки регіонів з політичних міркувань.

Слід подолати домінуюче зараз розуміння регіональної політики як інструменту згладжування відмінностей у рівнях розвитку регіонів за рахунок, головним чином, трансфертів з державного бюджету, оскільки крім природних підстав регіональної диференціації присутні ще фактори, пов'язані з результативністю роботи регіональних адміністрацій у галузі створення інституційних умов праці. капіталу, підприємницької енергії та управління процесами відтворення ресурсів розвитку [14].

Нині дедалі очевиднішою стає потреба у створенні спеціального механізму державного регулювання, що дозволяє стримувати зростання міжрегіональних відмінностей, оскільки інакше триватимуть спотворення регіональної структури національної економіки.

На державному рівні слід закріпити загальні інституційні умови, які сприяють розвитку регіональної ініціативи, у сфері нарощування територіального потенціалу та вдосконалення інституційного середовища.

Нині необхідний об'єктивний, науково обґрунтований підхід до формування державної системи регулювання територіального розвитку. При цьому видаються логічними міркування економістів, які передбачають, по-перше, визнання необхідності обліку регіональної специфіки розробки економічної, соціальної, фінансової політики держави; по-друге, відмова від надання регіонам індивідуальних пільг та вжиття обґрунтованих заходів держпідтримки різних типів регіонів, що мають спільні проблеми та схожі особливості соціально-економічного розвитку, що безпосередньо впливають на характер та результати господарської діяльності; по-третє, формування у

кожного регіону господарського механізму, що охоплює всі сторони економічного розвитку, побудованого з урахуванням загальнодержавних принципів і законів, але з урахуванням своїх особливостей та інтересів свого населення. Акцентуючи увагу на останньому аспекті, це завдання слід вважати пріоритетним для багатьох регіонів.

Як відомо, регіони можуть ставити різні цілі свого розвитку, які водночас здатні мати багатоваріантний характер. Однак є природним і логічним, що головною метою розвитку будь-якого регіону має бути визнане неухильне підвищення якості життя населення. «Якість життя населення» - порівняно нова багатогранна соціально-економічна категорія, яка потребує чіткого наукового опрацювання та наочної формалізації. Якість життя населення слід розглядати як інтегральне поняття, що різнобічно характеризує ступінь комфортності суспільного та прибуткового середовища для життєдіяльності людини, рівень освіти, матеріального добробуту, соціального, духовного та фізичного здоров'я людини. Безсумнівно, однією з найважливіших складових якості життя населення є рівень матеріального добробуту, що визначається доходами людей, обсягами надання суспільних благ, що фінансуються з бюджету, рівнем купівельної спроможності, рівнем споживання, структурою споживчих витрат [15].

Показник «якість життя населення», на нашу думку, можна в укрупненому вигляді розглядати як інтегральний індекс семи коефіцієнтів, що відображають вплив найістотніших факторів: 1) узагальнений показник тривалості майбутнього життя; 2) рівень освіти; 3) рівень матеріального добробуту суспільства (що складається із середньодушових показників: доходів населення, обсягу бюджетних витрат на соціальні потреби, валового регіонального продукту); 4) рівень та якість зайнятості населення; 5) ступінь забезпеченості потреб населення товарами та послугами; 6) показник забезпеченості житлом; 7) рівень суспільної безпеки; 8) ступінь екологічного благополуччя.

В такому випадку критеріями підвищення якості життя населення регіону слід вважати: зростання доходів і платоспроможності жителів; збільшення тривалості життя людей; зростання рівня культури, освіти, кваліфікації місцевої спільноти; відповідність міжнародним стандартам сучасного суспільного розвитку.

Досягнення головної стратегічної мети – помітного підвищення якості життя населення – сьогодні немислиме без всебічного підвищення конкурентоспроможності регіону загалом. Це, своєю чергою, обумовлює об'єктивну необхідність створення ефективної структури регіонального господарства, що передбачає певні, найчастіше істотні структурні перетворення. Потреба структурної перебудови викликана багаторічними накопиченими майже повсюдно диспропорціями, дисбалансами, які не дають можливості задовольняти повною мірою ринковий попит [16].

Щодо проблеми досягнення структурної рівноваги, то важливо мати на увазі, що в процесі спаду виробництва відбуваються певні структурні зрушення. Ці зрушення мають різні масштаби та динаміку по регіонах країни, пов'язані з особливостями територіального розміщення продуктивних сил та специфічним розвитком галузей матеріального виробництва.

Структурна перебудова економіки регіону може йти у різних напрямках, зокрема:

- перетворення товарного виробництва на користь обробної промисловості;
- збільшення в обсягу внутрішнього регіонального продукту частки споживчих товарів та послуг населення;
- трансформація малоефективних інститутів економіки (структури держвласності, товарних та фінансових ринків, локальних інфраструктурних елементів) на інститути, що відповідають вимогам сучасної ринкової економіки.

Зрозуміло, не слід протиставляти два можливі напрями сучасного розвитку: перший - першочерговий розвиток споживчих галузей, і другий -

пріоритетний розвиток галузей високих технологій без прямої прив'язки їх до споживчого ринку. Очевидно, що важливе і необхідне і те, й інше, оскільки це обумовлюється життєвими потребами населення регіону. Проте, треба вважати, що громадський прогрес визначатиметься темпами переходу до такої моделі економіки, зростання якої забезпечуватиметься за рахунок швидшого розвитку обробної промисловості, при збереженні інерційної динаміки в секторах, що постачають сировину та енергоносії. Випереджальний розвиток переробних галузей промисловості визначає, з одного боку, рівень інвестиційної активності та технологічного оновлення виробництва, а з іншого – динаміку та структуру споживання населення, які, у свою чергу, формують та відтворюють соціальні фактори та мотивації зростання ефективності громадського виробництва. Таким чином, структурна перебудова регіонального господарства потребує системного підходу та має відповідним чином керуватися [17].

При цьому взаємопов'язаними основними, ключовими характеристиками стану системного розвитку регіону є: стійкі внутрішні та зовнішні зв'язки; структурна єдність; цілісність; інтеграційність; збалансованість; ділова активність; ефективне функціонування; соціальна цілеспрямованість [18].

Вивчивши основні особливості системного підходу до управління соціально-економічним розвитком регіону, ми вважаємо за необхідне розглянути методичні аспекти даного управління. Цьому присвячено наступний розділ дипломної роботи

1.3 Методичні аспекти управління соціально-економічним розвитком регіону

Принциповим концептуальним становищем формування системи управління соціально-економічним розвитком регіону є використання методів системного підходу (з погляду ресурсів та потенціалу) до

функціонування різних сфер економіки регіону та соціальної сфери та їхнього пропорційно збалансованого розвитку.

Стратегія управління розвитком конкретного регіону повинна передбачати вибір оптимальних шляхів соціально-економічного прогресу в умовах, що склалися, часом не зовсім сприятливих, а також максимально можливого підвищення конкурентоспроможності регіону [19].

Підвищення конкурентоспроможності регіону є найбільш актуальною проблемою, яка передбачає зростання конкурентних переваг як окремих підприємств, галузей, територій, так і всієї їхньої сукупності.

В цілому конкурентоспроможність регіону може характеризуватись як наявність, посилення, примноження та розвиток конкурентних переваг в умовах динамічного міжрегіонального і міжнародного економічного суперництва, що загострюється, в якому головну роль відіграють інновації, що забезпечують ринкові успіхи, випередження і вигірні позиції.

На нашу думку, підвищення конкурентоспроможності регіону може бути досягнуто під час реалізації наступних основних системних елементів: мобілізації регіонального потенціалу; здійсненні структурної перебудови; розширення інноваційності; зростання інвестиційної привабливості; створення умов для ділової активності; формування соціальної консолідації. Всі ці складові елементи повинні ґрунтуватися на відповідній правовій та інституційній базі та отримувати відображення у стратегії розвитку регіону [20].

Іншим актуальним для управління розвитком регіону завданням є створення сприятливого середовища для підвищення ділової активності різних суб'єктів економічної діяльності. Це вимагає формування рівних умов та правил поведінки для учасників ринкових відносин, усунення необґрунтованих привілеїв, пом'якшення та подолання монополістичних тенденцій і в той же час розширення стимулюючих заходів впливу на розвиток підприємницької активності та ділових ініціатив [21].

Важливим компонентом системного соціально-економічного розвитку регіону слід вважати інноваційну активність. Механізм підвищення ефективності інноваційної діяльності передбачає насамперед активізацію науково-дослідних робіт з найбільш пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу та ефективну реалізацію накопиченого інноваційного потенціалу за допомогою швидкого впровадження наукових розробок у різні сфери економіки регіону із залученням приватного та акціонерного капіталу. Необхідними є також розвиток інфраструктури інноваційної діяльності, державна підтримка перспективних проектів, удосконалення державних та регіональних програм інноваційного розвитку. Завдання, таким чином, полягає в тому, щоб інноваційна складова була присутня у діяльності практично всіх підприємств та організацій, у всій системі регіонального господарства.

Розробка ефективного механізму підвищення інвестиційної активності в регіоні має передбачати заходи щодо регіональної підтримки інвестиційних проектів та формування їхнього ринку, розвитку системи венчурного інвестування в науково-технічній сфері, підтримки венчурного бізнесу з боку адміністрації, розвитку інвестиційної інфраструктури тощо. [22]

Ще одним важливим елементом системи управління соціально-економічним розвитком регіону є наявність солідарної відповідальності регіональної та місцевої влади, населення та бізнесу, що функціонує на конкретній території. Слід наголосити, що бізнес, ділові кола регіону повинні нести відповідальність за збереження соціальної стабільності на відповідній території, оскільки насамперед вони зацікавлені у цій найважливішій умові сприятливого підприємницького клімату.

З урахуванням викладеного можна сформулювати основні цілі управління соціально-економічним розвитком регіону (рис. 1.1).

Основні цілі управління соціально-економічним розвитком регіону					
Ефективне використання регіонального потенціалу	Розвиток ділової активності	Проведення структурної перебудови	Підвищення рівня інноваційності	Забезпечення соціальної консолідації	Досягнення інвестиційної привабливості
Зростання конкурентоспроможності регіону					
Підвищення якості життя населення					

Рисунок 1.1 – Основні цілі управління соціально-економічним розвитком регіону

Нині більшість фахівців солідарні у цьому, що необхідною є радикальна зміна методів управління регіональним соціально-економічним розвитком. Непрофесіоналізм, недостатньо високий рівень управлінської та організаційної культури державних службовців різко знижують їхню відповідальність, ініціативу та підприємливість, що негативно позначається на якості життя громадян.

Тому серед різних галузей знання особливого значення набуває соціальний менеджмент - область управління, яка формує майбутніх фахівців, здатних ефективно керувати на даній території з урахуванням її особливостей, користуватися методами сучасної науки та змінити становище на краще [23].

Об'єктами управління соціально-економічним розвитком регіону є економічна, соціальна та політична сфери. Таке управління має розглядатися не тільки як засіб реалізації планів та програм соціально-економічного розвитку регіону, а й засіб вирішення проблем, що забезпечують не просто виживання, а й розвиток місцевого співтовариства та створюють найкращі умови для життя населення [24].

Фахівці та службовці, які працюють в органах регіонального управління, повинні добре володіти методами та засобами, спрямованими на

реалізацію не лише функцій планування, керівництва, координації, контролю, мотивації, але також функціями, вивчення яких поки що не повною мірою представлені у вузівських навчальних програмах підготовки державних та муніципальних фахівців - менеджерів. До таких функцій відносяться:

- управління проблемами (передбачення та виявлення проблем, аналіз та дослідження проблем, підготовка рішень, аналіз результатів рішень);
- правове та структурне регулювання (оновлення інституційного середовища);
- управління культурою (формування та запровадження нових культурних цінностей);
- управління проблемними знаннями (накопичення та оновлення інформації, необхідної для виявлення та вирішення проблем).

Аналіз практики показує, що зазначені функції тією чи іншою мірою виконуються кожною діючою системою соціально-економічного управління, однак робиться це недостатньо свідомо, без використання наукових методів. Передбаченням та виявленням соціальних проблем практично ніхто не займається, оскільки часто не вистачає коштів на вирішення нагальних проблем («латання дірок»). Проблеми виявляються, зазвичай, не шляхом проведення регулярних соціологічних опитувань населення, а стихійно, переважно завдяки листам населення, засобам масової інформації чи скаргам. Оцінка та вибір найбільш важливих для вирішення проблем нерідко здійснюється внаслідок лобіювання інтересів різних політичних груп, партій та рухів. Прийняття рішень та підготовка відповідних програм, як правило, здійснюються без глибокого наукового опрацювання. Рідко проводиться аналіз результатів прийнятих рішень, що призводить до частого повторення тих самих помилок [25].

Подібні недоліки відносяться не тільки до функцій управління соціальними проблемами, але й до інших зазначених вище функцій соціально-економічного управління. Усунення цих недоліків має призвести

до вдосконалення системи соціального управління та підвищення її ефективності.

Для цього можуть застосовуватися два методи: функціонально-діагностичний та метод реінжинірингу, заснований на створенні так званих «мозкових центрів».

Перший метод (табл. 1.1) полягає у проведенні обстеження діючої системи соціального управління з метою виявлення недоліків у виконанні нею функцій управління, підготовки та реалізації програми заходів щодо їх удосконалення. Метод складається із трьох етапів. На першому етапі для кожної із зазначених вище функцій управління встановлюється, хто і як їх виконує, тобто. визначаються структурні підрозділи діючої системи управління та конкретні особи, які фактично здійснюють функції управління (формальним або неформальним чином), і дається опис процедур їх виконання. На другому етапі визначаються недоліки, які знижують якість цих функцій. На третьому етапі щодо кожної функції готуються конкретні пропозиції щодо її вдосконалення. Реалізація заходів або програм робіт, складених на основі пропозицій з удосконалення виконання функцій управління, повинна привести до підвищення ефективності діючої системи соціального управління.

Таблиця 1.1 - Етапи реалізації функціонально-діагностичного методу

Функціонально-діагностичний метод	
Перший етап	Розподіл функцій управління Визначення структурних підрозділів та конкретних осіб, які фактично здійснюють функції управління. Опис процедур виконання функцій
Другий етап	Визначення недоліків, що знижують якість управлінських функцій
Третій етап	Підготовка конкретних пропозицій щодо вдосконалення кожної функції управління. Складання програми заходів щодо вдосконалення виконання функцій управління Реалізація розроблених заходів, досягнення підвищення ефективності чинної системи соціального управління

Цей метод пов'язаний з поступовим удосконаленням системи соціального управління. При цьому перетворення останньої можуть здійснюватися надто повільно, мало вплинути на якість прийнятих рішень і, зрештою, на рівень життя населення місцевого співтовариства [26].

Другий метод (табл. 1.2) має кардинальніший характер і пов'язаний зі створенням у межах системи соціального управління спеціального «мозкового центру», що забезпечує сталий розвиток суспільства. Річ у тім, що багато функцій соціального управління, зокрема функції управління проблемами, є напівлатентними, тобто. виконуються недостатньо усвідомлено, що призводить до необхідності їх легалізувати та виконувати на професійній основі. Для цього у структурі системи управління регіоном мають бути передбачені спеціальні підрозділи, які виконують зазначені функції. Враховуючи значну питому вагу нетрадиційних функцій соціального управління, доцільно зібрати ці функції та відповідних їм фахівців «під одним дахом». Фактично це означає, що в сучасній структурі органів регіонального управління має існувати спеціальний орган («мозковий центр»), відповідальний за їхній сталий розвиток.

Таблиця 1.2 - Структура «мозкового центру» та функції його основних груп

Групи	Функції
1	2
Група виявлення проблем	Безперервне спостереження за всіма тенденціями у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Збір та аналіз інформації
Експертна група	Класифікація та систематизація проблем Відстеження руху проблем
Група правового регулювання	Підготовка та введення в дію нових нормативних актів Відстеження та скасування застарілих нормативних документів
Група структурного регулювання	Проектування та впровадження нових структурних підрозділів. Підготовка пропозиції щодо вдосконалення чинної системи соціального управління

1	2
Група з формування та запровадження нових культурних цінностей	Формування системи цінностей населення Узагальнення інтересів та цільових установок населення
Група управління інноваціями	Вивчення та узагальнення нових винаходів, відкриттів, технологій та ін. Впровадження найефективніших інноваційних проектів
Група регулювання міжрегіональних відносин	Встановлення та законодавче регулювання міжрегіональних зв'язків Розробка договорів, угод, спілок та об'єднань з іншими регіонами для вирішення спільних проблем
Фінансово-бюджетна група	Управління місцевим бюджетом Забезпечення фінансових джерел бюджету
Група контролю	Контроль за реалізацією комплексних програм розвитку Аналіз результатів виконання програм Порівняння досягнутих результатів з очікуваними
Група ведення банку проблемних знань	Накопичення інформації, що надходить Забезпечення інформацією всіх зацікавлених підрозділів

Група правового регулювання готує та вводить у дію нові положення та інші нормативні акти, що діють на території цієї місцевої спільноти, а також скасовує застарілі.

Група структурного регулювання здійснює проектування та впровадження нових структурних підрозділів системи соціального управління та готує пропозиції щодо вдосконалення чинних.

Група з формування та запровадження нових культурних цінностей займається формуванням системи цінностей населення, його інтересів та цільових установок.

Група управління інноваціями впроваджує нові винаходи, відкриття, технології та ін.

Група регулювання міжрегіональних відносин спеціалізується на встановленні та законодавчому регулюванні міжрегіональних зв'язків за

допомогою договорів, угод, що дозволяють об'єднати (за потреби) ресурси кількох регіонів для вирішення спільних проблем.

Фінансово-бюджетна група керує бюджетом місцевого співтовариства та вирішує питання фінансування його проблем. Група контролю за реалізацією програм та аналізу результатів їх виконання стежить за ходом виконання комплексних програм та порівнює отримані результати з очікуваними, що дозволяє накопичувати позитивний досвід вирішення проблем та фіксувати його у банку проблемних знань.

Група ведення банку проблемних знань накопичує всю інформацію, що надходить до вирішуваних проблем, і забезпечує нею всі зацікавлені підрозділи системи соціального управління.

Крім того, до структури «мозкового центру» також доцільно включити групу аналізу та дослідження регіональних проблем, групу планування та розробки комплексних проблем.

Очевидно, що «мозкові центри» є досить складними структурами управління, які об'єднують на професійній основі юристів, соціологів, економістів, політологів, психологів та інших фахівців для вирішення складних соціальних, економічних, політичних та інших проблем, що постійно виникають, тому створення таких центрів під силу лише великим регіонам [27].

Удосконалення управління регіоном необхідно здійснювати не епізодично, а на постійній основі. Це означає, що в структурах системи соціального управління мають створюватися постійно діючі підрозділи (відділи вдосконалення соціального управління). Основними завданнями таких підрозділів має стати підготовка та реалізація заходів щодо вдосконалення існуючої системи управління.

Основними завданнями успішного розвитку таких практичних методів управління є уточнення та доопрацювання концепції професійної підготовки кадрів, визначення вимог, які сучасна практика управління висуває до особи управління.

Таким чином, наразі є необхідними теоретичні та науково-практичні передумови для широкого розгортання робіт з удосконалення управління соціально-економічним розвитком регіонів та реалізації відповідних планів та програм, що потребує не лише зусиль керівництва регіонами, а й підтримки з боку державних органів [28].

Після того як ми вивчили теоретичні основи управління соціально-економічним розвитком регіону, ми вважаємо за необхідне вивчити особливості організації управління соціально-економічними процесами в регіоні. Цьому присвячено наступний розділ випускної кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

2.1 Аналіз соціально-економічного розвитку Покровського району

Покровський район розташований на заході Донецької області протяжністю до сходу – 64 км, з півночі на південь – 40 км. Територія району становить 131,6 тис. га. На території району, в 98 населених пунктах, проживає 400 тисяч жителів сорока чотирьох національностей – українці (80%), росіяни, білоруси, євреї, греки, татари, німці, азербайджанці та інші.

У складі району 17 сільських рад і три селищні ради.

Центр району – місто Покровськ. Відстань від центру району до міста Донецька 65 км.

На землях району розташовано 31 сільськогосподарське підприємство на площі 105,3 тис. га, 81 фермерське господарство, 5 часток підприємств, 4 агроцеха. За господарствами населення закріплено 12,9 га землі.

До складу Покровського району водять: Покровська, Авдіївська, Білозерська, Добропільська, Курахівська, Мар'їнська, Мирноградська, Новогродівська, Селидівська міські, Гродівська, Очеретинська, Удачненська селищні та Криворізька і Шахівська сільські територіальні громади.

Економічна характеристика регіону будується на сукупності низки показників: валовий регіональний продукт (ВРП); індекс ВРП; ВРП на душу населення; індекс ВРП на душу населення; структура ВРП; обсяг промислового виробництва; індекс промислового виробництва; обсяг споживчого сектору економіки; індекси споживчого сектора економіки; обсяг інвестицій в основний капітал; індекс інвестицій в основний капітал; інвестиції на душу населення; індекс інвестицій на душу населення; структура інвестицій в основний капітал.

В табл. 1.1 наведена структура доходів бюджету Покровського району

Таблиця 2.1 - Структура доходів Покровського району

Назва доходів згідно бюджетної класифікації	2019		2020		2021		2022	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Податкові надходження:	3566,1	98,3	4334,3	98,8	4088,1	90,1	3836,6	98,9
В тому числі:								
Податок на доходи, прибуток, на збільшення ринкової вартості, з доходів фізичних осіб	2305,7	63,6	2454,6	56,0	2426,9	58,8	2384,8	61,5
Збори на спеціальне використання природних ресурсів	1246,8	34,4	1868,6	42,6	1650,6	40,0	1445,8	37,3
в т.ч. плата за землю	690,8	18,9	1137,9	25,9	688,2	16,7	244,7	6,3
Внутрішні податки на товар, та послуги	12,6	0,2	11,1	0,2	10,6	0,3	6,0	0,1
Неподаткові надходження	60,6	1,7	51,3	1,2	36,2	0,9	40,9	1,1
Разом доходів	3626,7	100,0	4385,6	100,0	4124,3	100,0	3877,5	100,0

Як можна побачити з табл. 2.1 основними в доходній частини бюджету є податок на доходи, прибуток, на збільшення ринкової вартості, з доходів фізичних осіб ,збори на спеціальне використання природних ресурсів.

Виконання загального фонду доходної частини бюджету району склало в 2019 р. – 123% до затвердженого плану та 111,3% до плану з урахуванням змін. В 2020 р. – 158% до затвердженого у планові й 102,3% до планового з урахуванням змін. В 2021 р. – 104,6% до затвердженого плану та 101,7% до плану з урахуванням змін. В 2022 р. – 102,1% до затвердженого плану та 100,5% до плану з урахуванням змін.

Таблиця 2.2 - Виконання загального фонду доходної частини бюджету, %

Назва доходів згідно бюджетної класифікації	Період			
	2019	2020	2021	2022
Бюджет Покровська по власним доходам - до затвердженого плану;	123,0	158,0	104,6	102,1
- до плану з урахуванням змін	111,3	102,3	101,7	100,5
Бюджету району	47,6	78,1	76,2	72,1

З метою погашення взаємної заборгованості підприємств і організацій Покровського району, зменшення недоїмки по платежах у бюджет, забезпечення фінансування видатків з місцевого бюджету й погашення заборгованості бюджетної сфери за комунальні послуги в районі, був здійснений випуск і обіг векселів, районного фінансового управління, на підставі положення затвердженого розпорядженням голови районної державної адміністрації.

Виконання доходної частини бюджету сільських і селищних рад, в 2019р. склало 47,6% бюджету району. Причиною невиконання є недоїмка по платежах у сільських й селищних бюджетах господарств району по

прибутковому податку, у зв'язку із заборгованістю по заробітній платі й платі за землю. Усього в бюджет ради не надійшло – 152,1 тис. грн.

В 2020р. невиконання доходної частини бюджету склало по 6 радам або 28,6% бюджетів району. Причиною невиконання доходної частини бюджетів рад, з'явилася недоїмка платежів у бюджет по фіксованому сільськогосподарському податку, у зв'язку із чим не надійшло за рік 102,1 тис. грн.

За 2021 рік доходну частину не виконали 16 рад, або 76,2% бюджетів району. Невиконання доходної частини бюджету склало у зв'язку з недоїмкою по фіксованому сільськогосподарського податку. У бюджети рад не надійшло 199,6 тис. грн.

Найбільший обсяг у доходах бюджету займає надходження прибуткового податку із громадян Збільшення частини вищевказаного доходного джерела, пов'язано зі змінами чинного законодавства, що стосується мінімальної заробітної плати, а також збільшення відсотків відрахувань від загального обсягу податків.

Іншим по значності доходним джерелом є плата за землю.

З 16 видів місцевих податків і зборів, на території району, за рішенням органів місцевого самоврядування уведено 5 видів (комунальний податок, збір за паркування автотранспорту, ринковий збір, збір з видачі дозволу на розміщення об'єктів торгівлі, збір з видачі ордера).

Незважаючи на загальне виконання й перевиконання доходної частини бюджету, деякі планові показники не були виконані..\\

В табл. 2.3 наведено структуру видатків Покровського району.

Основними напрями видатків є витрати на утримання органів місцевого самоврядування правоохоронна діяльність, освіта, культура.

Таблиця 2.3 -Структура видатків Покровського району, тис. грн.

Назва видатків згідно бюджетної класифікації	2019		2020		2021		2022	
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%
Загальний фонд								
1. Органи місцевого самоврядування	309,4	3,7	432,8	5,0	697,0	4,7	278,2	1,1
2. Правоохоронна діяльність	111,8	1,2	106,8	1,2	155,0	1,0	198,0	0,8
3. Освіта	2915,5	32,0	4000,6	47,6	9666,8	64,9	10153,9	42,2
4.Охорона здоров'я	579,2	6,3	776,3	8,9	991,8	6,6	1009,3	4,2
5. Соціальний захист і соціальне забезпечення	411,0	4,5	663,3	7,6	840,0	6,6	2348,4	9,7
6. Культура	345,7	3,8	326,6	3,7	370,4	2,5	560,1	2,3
7. Кінематографія	22	0,2	34,4	0,4	31,0	0,2	22,1	-
8. Фізична культура й спорт	27	0,3	38,4	0,4	50	0,3	100,2	0,4
9. Житлово-комунальне господарство	42	0,5	87,2	1,0	75,3	0,5	346,9	1,4
10. Резервний фонд	-	-	27	-	63	0,4	-	-
11. Інші витрати	363,6	4,0	563,8	6,4	-	-	534,4	2,2
12 Програми	-	-	-	-	247,7	1,6	198,5	0,8
13. Субвенція на фінансування субсидій і пільг.	330,2	3,6	324,8	3,7	1452,3	9,7	8079,1	33,6
Усього	5457,4	60,0	7382,2	84,6	14577,3	97,8	23828,8	99,0
Спеціальний фонд	3642,6	40,0	298,1	15,4	326,0	2,2	243,2	1,0
Усього	9100,0	100,0	8730,8	100,0	14903,3	100,0	24072,0	100,0

Центром Покровського району є місто Покровськ. Про промисловий комплекс міста можна сказати наступне. Він складається з 19 підприємств, які представляють до 6 різних галузей: вугільну промисловість, металургійну промисловість (вогнетривку підгалузь), машинобудування та металообробку, харчову, легку промисловість, та інші галузі промисловості. В промисловості працює понад 17 тисяч чоловік. Рівень безробіття в 2020 році складав 2,49%, в 2021 – 2,68, а в 2022 – 3,5%.

Вугільна промисловість представлена наступними підприємствами: Вугільна компанія “Шахтоуправління «Покровське”, ДП “Шахта Родинська” виробниче об’єднання з видобутку вугілля “Мирноградвугілля” , ДП “Краснолиманська”, ДП «Шахта «Центральна», ДП «Шахта «Капітальна» (вони видобувають вугілля марок К, ГЖО та Ж відповідно), збагачувальна фабрика “ЦЗФ Краснолиманська” .

Металургійна промисловість міста представлена вогнетривкою підгалуззю, до якої належить ПрАТ “Красноармійський динасовий завод”, що спеціалізується на випуску вогнетривких виробів: динасових та цирконових.

Машинобудування та металообробка представлені ВАТ “Завод “Електродвигун”, ВАТ “Машинобудівний завод”, ВАТ “Завод технологічного обладнання”, ВАТ “Квант”.

Легка промисловість міста Покровська представлена швейною фабрикою “Веселка”, харчова та переробна - кондитерською фабрикою, АТ “Красноармійський хлібозавод”, поліграфія – ТОВ “Покровська друкарня”.

Обсяг виробництва промислової продукції в діючих оптових цінах підприємств (див. табл. 2.4) в 2022 році склав 935,6 млн. грн., що становить 96,8% у порівнянних цінах до 2021 року та 98,8% до рівня 2020 року. У 2022 році продукції у розрахунку на душу населення вироблено на суму 11314 грн., що на 14 грн. менше відповідного показника 2021 року, але на 0,2% більше, ніж у 2020 році.

Таблиця 2.4 - Обсяг продукції промисловості підприємств

Покровська

Галузь промисловості	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	% до попереднього року	2022 рік	Абсолютне відхилення	% до попереднього року
Вугільна промисловість, тис. грн.	736352,4	873515	137163	118,63	873089,3	-425,7	99,95
Металургійна промисловість, тис. грн.	28254,9	20333	-7921,9	71,96	13519,7	-6813,3	66,49
Машинобудування та металообробка, тис. грн.	6176	8620	2444	139,57	9338,2	718,2	108,33
Легка промисловість, тис. грн.	536,7	821	284,3	152,97	39	-782	4,75
Харчова промисловість, тис. грн.	11361,9	13631	2269,1	119,97	10310,1	-3320,9	75,64
Інші галузі, тис. грн.	22718,1	29157	6438,9	128,34	29324,2	167,2	100,57
Всього, тис. грн.	805400	946077	140677	117,47	935620,5	-10457	98,89

Більш наглядно дана динаміка виробництва продукції наведена на рис.2.1.

У порівнянні з 2021 роком в 2022 році обсяг промислової продукції збільшився на 5 підприємствах міста, у тому числі на кондитерській фабриці на 28,7%, ДП «Шахта «Родинська» - 83,6%,. На 7-х підприємствах відбулося зниження обсягів, у т.ч. найбільше на АТ «Швейна фабрика «Веселка» - на 69,8% та ПрАТ «Динасовий завод» - 39,9%.

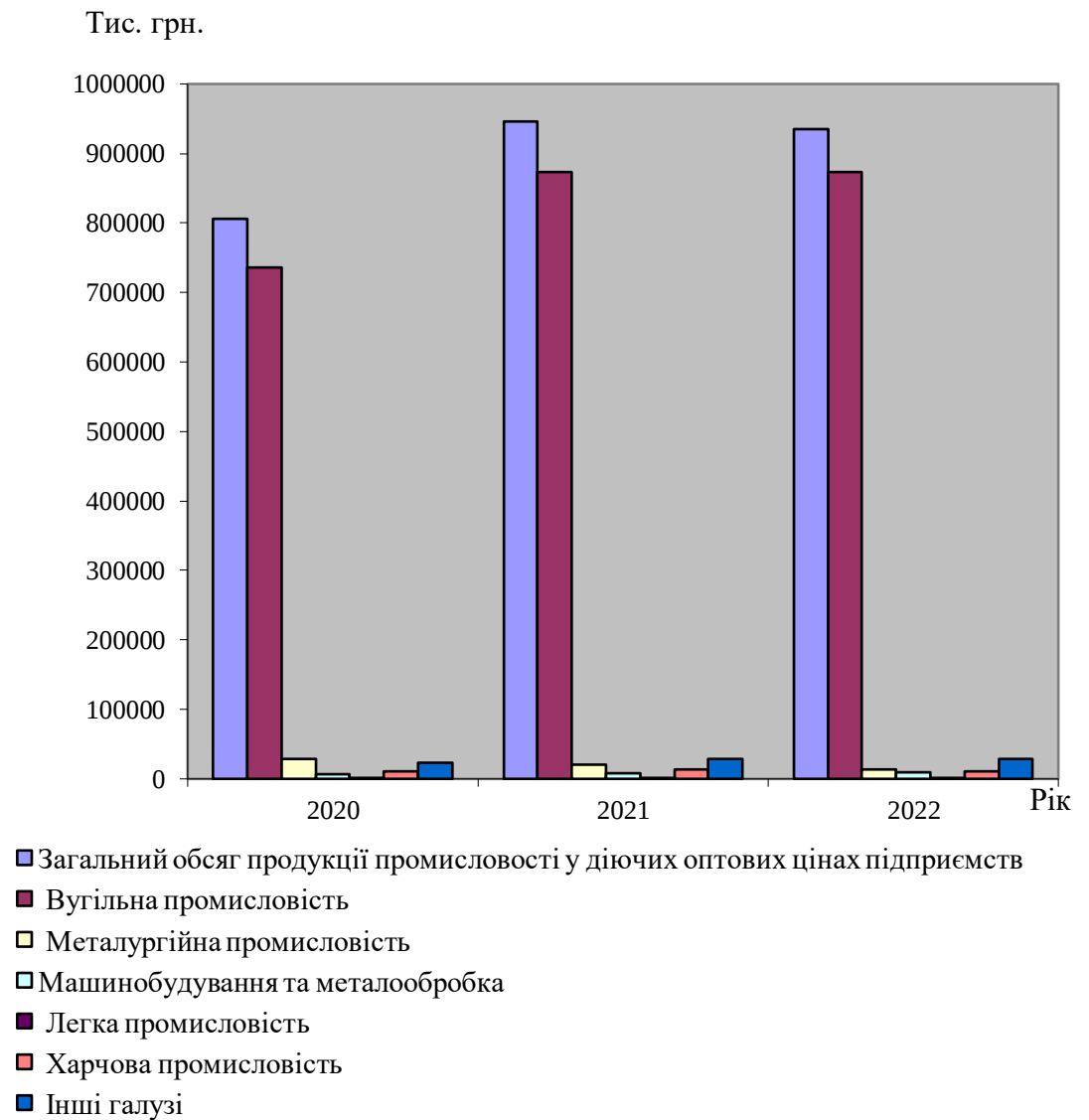

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягу продукції промисловості у місті
Покровськ

Структура промислового виробництва станом на 01.01.2023 р. за даними, що надали підприємства, в місті Красноармійськ наведена на рис. 2.2

В галузевій структурі промислового виробництва міста найбільш питому вагу займає вугільна - 93,3%. Саме тому, зниження обсягів виробництва за підсумками 2022 року по місту на 3,2% стало наслідком зниження обсягів на трьох підприємствах галузі.

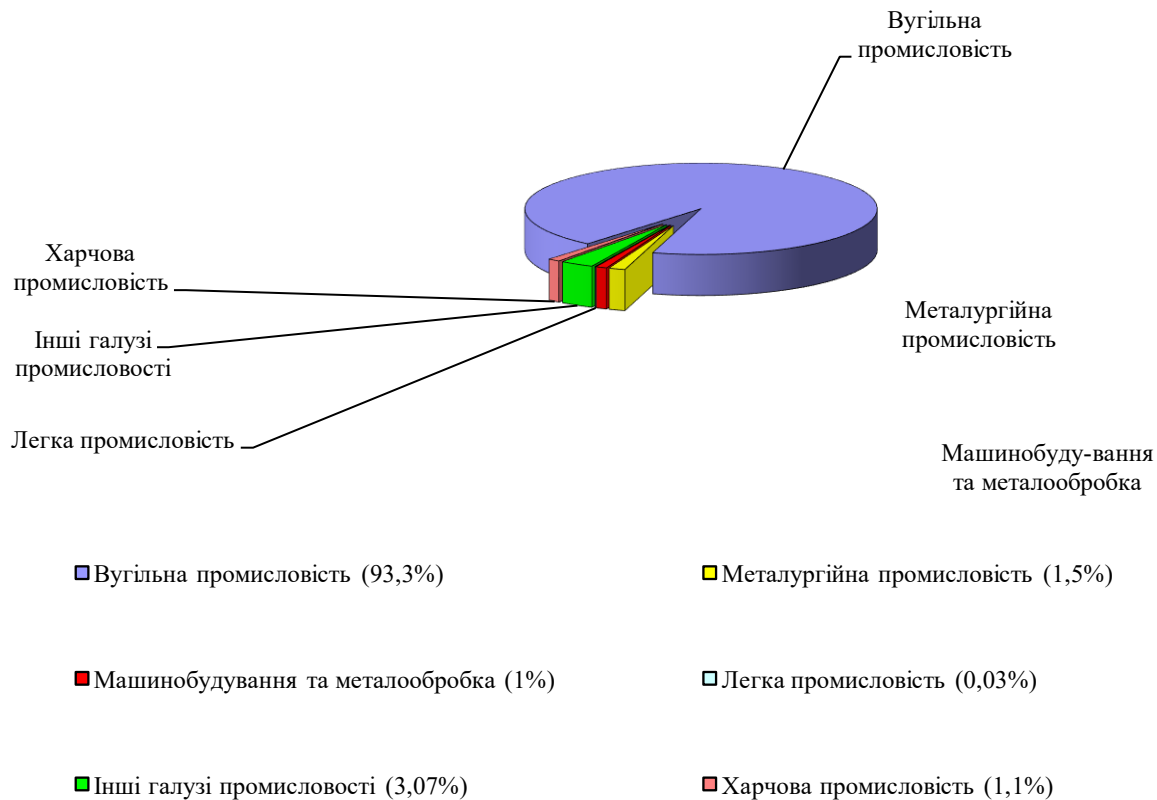

Рисунок 2.2 – Структура промислового виробництва м. Покровська

Так. на ДП «Вугільна компанія «Краснолиманська» обсяги виробництва знизилися на 4,3%, Шахтоуправління «Покровське» на 3,1%, ТОВ «Донвуглекон» - 11,8%. ДП «Шахта «Родинська» в поточному році стабільно нарощувала обсяги виробництва, за підсумками року досягнуто збільшення обсягів у порівнянних цінах на 83,6%.

Слід зазначити, що обсяг виробленого готового вугілля у 2022 році склав 6150 тис. т, що на 1149 тис та на 1101 т або 21,8 % більше, ніж у 2020 році (5049 тис. т).

Видобуток рядового вугілля у 2022 році збільшився на 849 тис. т або 11,3% (порівняно з 2021 роком) чи на 992 тис. т або на 13,5% (порівняно з 2020 роком) і склав 8332 тис. т.

Через різний рівень виробничих потужностей, організації робіт, наявної кількості запасів вугілля підприємства вугільної галузі внесли різний вклад в загальний видобуток вугілля. Так, у 2022 році Шахтоуправління

«Покровське» видобуло 4616000 т рядового вугілля, ДП "Вугільна компанія "Карснолиманська" – 3341000 т, ДП "Шахта "Родинська" – 375000 т (див. рис. 2.3).

Рисунок 2.3. – Діаграма розподілу видобутку рядового вугілля

Як бачимо із рис. 2.3 найбільша частка у обсязі належить Шахтоуправлінню «Покровське». Такий результат був досягнутий завдяки використанню сучасної вугледобувної техніки (комплекси ЗКД-90, MVPO-2800, нові комбайни типу КСП-32, П- 220, ЧПП - 2М), високому професіоналізму робітників та інженерно-технічного персоналу, зниженню аварій та простоїв.

За показником готового вугілля в 2022 році розподіл такий: Шахтоуправління «Покровське» – 3999000 т, ДП «Вугільна компанія «Карснолиманська» – 1799000 т, ДП «Шахта «Родинська» – 293000 т, ТОВ «Донвуглекон» – 59000 т (див. рис. 2.6)

Рисунок 2.4. – Структура розподілу випуску готового вугілля

Підприємством металургійного комплексу ПрАТ "Динасовий завод" в 2022 році було вироблено 77,1 тис. т продукції, в 2021 – 54 тис. т. За 2022 рік вироблено продукції в натуральному виразі на 29,7% менше, ніж за 2021 рік, в порівнянних цінах зниження обсягів виробництва склало 39,9%).

Дуже складне становище спостерігається в легкій промисловості. Єдине підприємство цієї галузі працює зі збитком. Зниження обсягів виробництва промислової продукції на 69,8% допущено на підприємстві АТ "Швейна фабрика "Веселка". Фабрика повністю працює на давальницькій сировині.

Серед підприємств харчової промисловості зниження обсягів виробництва в 2022 році на 14,3% допущено на АТ «Хлібозавод» у зв'язку з наявністю в місті 7 приватних міні-пекарень та завозом хлібобулочних виробів з інших міст області. В 2022 році фінансовий результат даного підприємства склав 52,3 тис. грн. збитків, в 2021 році – 68,6 тис. грн. збитків, а в 2022 – 66 тис. грн. Для підвищення обсягів продукції на підприємстві постійно розробляються і впроваджуються у виробництво нові види хлібобулочних та кондитерських виробів.

На кондитерській фабриці за підсумками року досягнуто збільшення

обсягів виробництва на 28,7%, але воно також несе збитки. З метою підвищення конкурентоспроможності виготовленої продукції на підприємстві розроблено ряд заходів щодо поліпшення її якісних характеристик. Для збільшення обсягу продукції на території Гродівського цеху збудовано черінь для випікання хліба.

Демографічна характеристика. За аналізований період, відбувається зменшення чисельності населення Покровського району. Чинником зменшення є міграційний відтік та негативний приріст населення. Природний приріст населення залишається негативним протягом усього аналізованого періоду..

Найбільша щільність населення спостерігається в містах Покровськ, Мирноград, Родинське, де становить близько 10 осіб. на кв. м. Очікувана тривалість життя у Покровську перевищує цей показник Покровського району.. Чинниками відмінностей у тривалості життя є як структура населення, і умови життя населення

Показники рівня життя населення у Покровському районі представлені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5- Показники рівня життя населення Покровського району

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Середньодушові грошові доходи на місяць, грн	7 232,6	7 275,7	10 804,2
Споживчі грошові витрати на душу населення, грн.	6 180,9	5 798,7	8 049,1
Частка населення з доходами нижче за прожитковий мінімум, %	18,8	13,2	11,3
Площа житлових приміщень на одного мешканця, м ²	22,6	23,5	24,6

Таким чином, проаналізувавши соціально-економічне становище Покровського району, можна зробити висновки щодо його сильних й слабких сторін. Щодо сильних сторін: вигідне географічне розташування (не беручи до уваги воєнні дії); високорозвинене промислове виробництво; близькість

до ключових залізничного та автомобільного транспортних вузлів; наявність кваліфікованої робочої сили; розвинений науково-виробничий комплекс.

Щодо слабких сторін, то це: нестабільність законодавства, що ускладнює розробку середньострокових та довгострокових планів та програм; складна демографічна ситуація, високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення; високий рівень трудової маятникової міграції населення; високий рівень зносу виробничого потенціалу; невідповідність темпів розвитку структури виробництва та підтримуючої інфраструктури.

Таким чином, основними чинниками розвитку Покровського району є: вигідне географічне положення, розвинена транспортна інфраструктура, високий кадровий потенціал, активність місцевої влади щодо розвитку економіки регіону. Основою розвитку Покровського району є розвиток діючих та розміщення нових промислових підприємств, а також реалізація інвестиційних проектів зі створення інфраструктурних об'єктів.

Після того, як ми провели аналіз соціально-економічного розвитку Московської області, виявили сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози, ми вважаємо за необхідне узагальнити основні проблеми соціально-економічного розвитку даного регіону. Цьому присвячено наступний розділ дипломної роботи.

2.2 Основні проблеми соціально-економічного розвитку регіону

Основні переваги та проблеми соціального розвитку Покровського району зумовлені становищем Донецької області та тісно пов'язані один з одним.

Соціальні переваги: доступність ринку праці з вищими заробітками та знижене безробіття завдяки трудовій маятниковій міграції; можливість користуватись установами соціальної сфери міст; стійкий міграційний приплив населення.

Основні соціальні проблеми: значне відставання соціального розвитку регіону від розвитку міст; підвищена бідність серед пенсіонерів; низьке довголіття населення, особливо чоловіків.

Основні проблеми можна виявити у таких напрямках соціально-економічного розвитку як:

1. Розселення;
2. Демографія;
3. Економіка;
4. Зайнятість та ринок праці;
5. Соціально-економічний стан домогосподарств;
6. Соціальна сфера;
7. Інтегральні індекси.

1. Розселення. Покровський район розташований в ядрі заселеної і освоєної частини країни, виділяється своїм демографічним і поселенським потенціалом.

Сільська місцевість втрачає сільськогосподарські функції; населення значною мірою залучено до трудових маятникових міграцій і вже не є сільським за способом життя. Цю особливість регіону відображає і показник так званої «побутової урбанізації». З кожним роком посилюється рекреаційна функція сільської місцевості, зростає частка сезонного та тимчасового населення.

2. Демографія. Найгостріші проблеми демографічного розвитку Покровського району пов'язані з високою смертністю. Незважаючи на майже дворазовий розрив у значеннях загального коефіцієнта народжуваності за окремими містами району, саме рівень смертності визначає значення природних втрат населення. Найбільш проблемними є віддалені міські округи та райони, які не отримали значних інвестицій у розвиток економіки в радянські роки і тому не мали значного міграційного припливу молодого населення.

На низькому рівні залишається показник очікуваної тривалості життя,

який є важливим і точним індикатором стану здоров'я, якості населення та рівня життя. Внаслідок зростання смертності очікувана тривалість життя населення у Покровському райлі знизилася з 69,5 років у 1991 р. до 66,9 років у 2022 р. Зростання відмінностей у довголітті показує, що навіть найближча приміська зона залишається периферією, відрізняючись нижчим рівнем освіти та доходів, більш очевидною маргіналізацією способу життя. Через зростаючу надсмертність чоловіків збільшилася різниця в тривалості життя чоловіків і жінок: у 1989-1990 рр. н. розрив становив менше 11 років, а в 2022 році – понад 13 років.

Оскільки регіон довго «підживлювалася» міграцією, процес постаріння в ньому виражений слабше і частка населення працездатного віку залишається на досить високому рівні. (63,1%). Однак скорочення частки дітей у віковій структурі населення – одне з найсильніших у країні. Через вкрай низьку народжуваність всього 13,6% жителів молодших за працездатний вік.

3. Економіка. За обсягом валового регіонального продукту Покровський район є одним із регіонів-лідерів..

Внаслідок нерівномірного розвитку окремих галузей змінилася галузева структура промисловості. Як у Покровську, так і у Покровському районі найбільше зміцнили свої позиції такі галузі: харчова, промисловість будівельних матеріалів, частково - хімія. У структурі обробних виробництв харчова промисловість обігнала машинобудування, ставши безумовним лідером, її частка у 1,7 разу перевищує частку всіх галузей машинобудівного блоку. Загалом внесок промисловості в економіку регіону залишається високим.

Ще одна традиційна галузь спеціалізації Покровського району – сільське господарство – поряд із промисловістю та наукою також зазнала найсильніших втрат, у тому числі територіальних. Частка агросектору в економіці району залишається порівняно невеликою (менше 4% у структурі ВРП та трохи більше 5% у структурі зайнятих). Сільське господарство,

незважаючи на свою продуктивність, за якою його можна порівняти з регіонами півдня країни, а за рядом показників знаходиться на середньоєвропейському рівні (наприклад, з удоїв молока), не витримує конкуренції за територіальні ресурси. Площі сільськогосподарських земель стискаються, особливо активно вилучаються землі під житлову забудову.

4. Зайнятість та ринок праці. Економічні проблеми перехідного періоду виявилися і ринку праці, чисельність зайнятих у Покровському районі скоротилася. Динаміка була дуже різною, найбільший спад зазнали основні галузі: чисельність зайнятих у промисловості скоротилася майже на половину, а в науці та науковому обслуговуванні – більш ніж на чверть. Водночас приблизно на чверть зросла зайнятість у сфері послуг. Випереджальний розвиток сфери послуг Покровського району, особливо нових її галузей, відбувався як своєрідний наздоганяючий розвиток, що дозволило наблизити господарську структуру району до Покровська. Тим не менш, частка зайнятих у промисловості району (24,7%) все ще майже вдвічі вища, ніж у Покровську (13,6%), а у сфері послуг поки що поступається місту Покровськ (63% проти 74,1%).

В табл. 2.6 наведений розподіл чисельності зайнятих в економіці за видами економічної діяльності у 2022 році.

Таблиця 2.6 - Розподіл чисельності зайнятих в економіці за видами економічної діяльності в 2022 році, %

Район	Сільсь- ке госп- во	Видо- будовна промис- ловість	Будів- ництво	Торгів- ля та побуто- ві по- слуги	Транс- порт та зв'язок	Опера- ції з нерухо- мим майном	Осві- та	Здра- воохо- рона
м. Покровськ	0,3	12,2	12,1	24,6	6,9	16,6	6,2	5,0
Покровський район	4,8	21,7	7,3	19,0	8,0	11,5	6,9	6,2

Трудова маятникова міграція до міста стала стилем життя багатьох людей. За різними оцінками, з урахуванням вторинної та неформальної

зайнятості, чисельність жителів регіону, що працюють у Покровську, вдвічі вища за дані офіційної статистики.

5. Соціально-економічний стан домогосподарств. За номінальними доходами населення Покровський район входить до лідерів, зберігаючи значний відрив від інших регіонів країни.

В останні п'ять років реальні доходи населення Покровського району області зростали швидше за сам Покровськ. Це дозволило Покровському району скоротити розрив з містом Покровськ до 1,7 разів (у 2016 р. він становив 2,8 разів). Однак розрив у доходах все ще залишається значним (у півтора рази наприкінці 2021 р.) і є головним стимулом орієнтації працездатного населення регіону на Покровський ринок праці..

Випереджаюче зростання доходів населення призвело до скорочення рівня бідності до 10,6% у 2022 р., це нижче не тільки середньодержавного (13,4%), а й покровського показника (12,6%). В регіоні підвищений рівень бідності обумовлений поляризацією доходів населення.. Найбільш неблагополучним є становище пенсіонерів: хоча середня пенсія вища за прожитковий мінімум, але це співвідношення гірше, ніж у переважній більшості регіонів країни. Становище пенсіонерів посилюється значними витратами на оплату житлово-комунальних послуг у зв'язку з високим рівнем благоустрою житла.

6. Соціальна сфера. Важлива перевага Покровського району полягає у досить високому рівні розвитку охорони здоров'я та освіти.

Індикатором здоров'я населення може бути рівень дитячої смертності (8,0 %), який хоч і перевищує показники економічно розвинених країн, але суттєво нижчий середнього по країні (9,4 %).

Захворюваність на активний туберкульоз – також одна з найнижчих у країні. Але при цьому новою проблемою стало швидке зростання наркоманії та пов'язане з ним збільшення захворюваності на ВІЛ/СНІД. За кількістю ВІЛ-інфікованих на 1 млн. населення Покровський району входить до найбільш проблемних суб'єктів України.

Хоча в Покровському районі області менше розвинені верхні поверхи охорони здоров'я, це компенсується можливістю отримання спеціалізованої допомоги в установах міст. Для муніципалітетів регіону є характерною значна контрастність у рівні, якості та доступності медичної допомоги, пов'язана з успадкованою від радянських часів матеріально-технічною базою охорони здоров'я та оснащеністю медичним обладнанням. Найкраща ситуація в містах.

Як і в інших регіонах країни, спад народжуваності та зменшення кількості дітей призвели до перепрофілювання багатьох дошкільних закладів, особливо у сільській місцевості, їхня мережа скоротилася на 45%. Але в останні роки через зростання народжуваності проблема нестачі місць у дошкільних і шкільних установах стала відчуватися надзвичайно гостро. В селищах Покровського району ця проблема доповнюється досить низькою забезпеченістю школами з радянських часів.

7. Інтегральні індекси. За індексом розвитку людського потенціалу Покровський район посідає 31-е місце серед суб'єктів країни, його показники душевого ВРП, довголіття та рівня освіти нижчі від середніх по країні. «Неправильне» місце району та занижений рейтинг пов'язаний із недоліками методики розрахунку ВРП, високим прожитковим мінімумом та заниженим показником освіти, оскільки значна частина молоді області здобуває освіту в Покровську. Загалом, незважаючи на формальну приналежність до групи регіонів-«середняків», Покровський район має гарні перспективи розвитку завдяки високим темпам економічного зростання та зростанню інвестиційної привабливості. Але проблеми бідності та маргіналізації значної частини населення гальмують соціальний розвиток

Після того як ми виявили основні проблеми у розвитку Покровського району, ми вважаємо за необхідне визначити основні напрямки вдосконалення соціально-економічного розвитку даного регіону. Цьому присвячено наступний розділ цієї роботи.

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

3.1 Напрями вдосконалення соціально-економічного розвитку регіону

Одним із найважливіших напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку Покровського району є розробка стратегії розвитку до 2040 року.

Соціально-економічна стратегія розвитку та підтримки району – це взаємоузгоджена сукупність соціальних, економічних, екологічних цілей та установок (орієнтирів), а також способів їх досягнення, розробка та практична реалізація яких здійснюється самим місцевим співтовариством та органами самоврядування. При розробці та практичній реалізації соціально-економічної стратегії необхідно застосовувати програмно-цільовий підхід, який дає можливість досягти поставленої мети, кінцевих результатів з найменшими витратами, подолати відомчу роз'єднаність, об'єднати інтереси.

Стратегія соціально-економічного розвитку Покровського району - комплексна система цілей розвитку регіону як суб'єкта України із зазначенням завдань та засобів їх реалізації.

Мета стратегії – створення в регіоні сприятливих умов життя, праці та відпочинку, які забезпечують гармонійне поєднання інтересів особистості, нашого суспільства та держави.

Стратегічними завданнями, спрямованими на досягнення поставленої стратегічної мети, є: створення умов для формування конкурентоспроможної, динамічної та високотехнологічної економіки, що дозволяє забезпечити сталий економічний розвиток Покровського району та на цій основі створення умов для підвищення рівня та якості життя населення.

Цільові індикатори, досягнення яких дозволить у повному обсязі реалізувати стратегічну мету представлені у табл. 3.1

Таблиця 3.1 - Цільові індикатори, досягнення яких дозволить у
повному обсязі реалізувати стратегічну мету

Показники	2030	2035	2040
1	2	3	4
Створення умов підвищення рівня та якості життя населення			
Очікувана тривалість життя	65,7	66,2	66,3
В тому числі			
чоловіків, кількість років	59,1	59,6	60,7
жінок, кількість років	72,7	73,1	74,1
Частка населення з доходами нижче за величину прожиткового мінімуму, у відсотках від загальної чисельності населення	12,8	10,9	5,5
Зростання реальних грошових доходів населення, у відсотках до рівня 2021 року, %	50	150	250
Коефіцієнт природного приросту населення (на 1000 осіб), проміле	8,5	7,3	5Ю5
Загальний коефіцієнт народжуваності (на 1000 осіб), проміле	9,0	9,7	10,5
Загальний коефіцієнт смертності (на 1000 осіб), проміле	17,5	17	16
Коефіцієнт міграційного приросту (на 1000 осіб), проміле	7,8	8,4	9,0
Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі, у відсотках рівня 2021 року	100	200	350
Індекс фізичного обсягу платних послуг населенню у відсотках до рівня 2021 року	100	140	230
У тому числі за видами послуг:			
- системі освіти	100	145	200
-медичних	100	170	220
-установ культури	100	185	200
- установ фізичної культури та спорту	100	17-	240
Забезпеченість населення об'єктами соціальної інфраструктури:			
- амбулаторно-поліклінічними установами, відвідувань за зміну на 10 тис. населення	265,2	275	285
- лікарняними ліжками, ліжок на 10 тис. населення	113,1	92	85
- стаціонарними установами соціального обслуговування, місць на 10 тис. населення	12,3	16	18
- загальнодоступними бібліотеками, одиниць на 100 тис. населення	21,1	22	23
Об'єктами соціальної інфраструктури для роботи з молоддю, одиниць на 100 тис. населення	2,55	2,8	3.9

Закінчення табл. 3.1

1	2	3	4
Забезпеченість населення спортивними спорудами:	0,98	1,2	1,6
- спортивними залами, тис. кв. м на 10 тис. населення	1,89	3	4,5
- площинними спорудами, тис. кв. м на 10 тис. населення			
Середня забезпеченість населення загальною площею житлових будинків кв. м на особу	24,6	30	36
Рівень офіційно зареєстрованого безробіття у відсотках	0,9	0,7	0,7
Створення умов для сталого економічного розвитку			
Валовий регіональний продукт, у відсотках до рівня 2021 року	100	180	340
Індекс промислового виробництва, у відсотках до рівня 2021 року	100	250	450
Виробництво сільськогосподарської продукції, у відсотках до рівня 2021 року	100	125	240
Інвестиції в основний капітал, у відсотках до рівня 2021 року	100	160	330
Кількість інноваційно-активних організацій, одиниць	78	112	235
Питома вага чисельності працівників, які виконують наукові дослідження та розробки, у загальній чисельності зайнятих в економіці, у відсотках	3,4	5,5	7,5
Внутрішні витрати на наукові дослідження та розробки у відсотках до валового регіонального продукту	3,5	5,6	8
Індекс фізичного обсягу обороту оптової торгівлі, у відсотках до рівня 2021 року	100	200	250
Індекс фізичного обсягу обороту оптової торгівлі, у відсотках до рівня 2021 року	23,3	25	45

Також одним із напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку регіону є розробка довгострокової програми, яка має визначати ключові напрямки діяльності до 2040 року включно, що забезпечують досягнення стратегічної мети та стратегічних завдань розвитку Покровського району: створення умов для підвищення рівня та якості життя населення на основі сталого економічного розвитку.

Вирішення завдання щодо підвищення рівня та якості життя населення Покровського району на основі сталого розвитку економіки та соціальної сфери забезпечує:

- активній категорії населення – можливість реалізувати свої здібності та задовольнити свої потреби на основі активного залучення до економічної діяльності;

- здійснення перетворень, що орієнтують людину на активну позицію щодо вирішення своїх життєвих проблем, залучення до цінностей здорового способу життя, творчої самореалізації, культури, спрямованих на підтримку та розвиток здібностей людини.

Вирішення завдання щодо створення умов для підвищення рівня та якості життя населення Покровського району буде забезпечено реалізацією наступних напрямів спільних дій органів державної влади Покровського району, органів місцевого самоврядування, бізнес-спільноти та жителів району:

1. Розробка та реалізація стратегії демографічного розвитку, спрямованої на скорочення природних втрат населення, підвищення народжуваності та скорочення смертності, у тому числі дитячої та материнської, зміцнення інститутів сім'ї та шлюбу.

2. Розробка та реалізація міграційної політики, спрямованої на заповнення природних втрат населення у працездатному віці, на зниження демографічного навантаження; залучення до роботи на підприємствах та організаціях регіону людей працездатного віку з вищою освітою та високим рівнем професійної кваліфікації

3. Забезпечення загального доступу до якісної освіти:

- створення умов для оновлення змісту освіти та підвищення якості освітніх послуг;

- забезпечення інноваційного характеру розвитку сфери освіти, її включення до національної інноваційної системи;

- удосконалення управлінського та ресурсного забезпечення розвитку освіти;

- забезпечення соціальних ефектів освіти як факторів зростання конкурентоспроможності особистості, суспільства та держави;

- підвищення соціально-економічного статусу вчительства;
- розвиток конкурентного середовища у сфері освіти;
- розширення платних освітніх послуг.

4. Підвищення якості та доступності медичної допомоги та лікарського забезпечення:

- розвиток конкурентного середовища у сфері надання медичних послуг;
- розширення платних медичних послуг;
- розвиток системи обов'язкового медичного страхування;
- безперервний контроль якості медичних послуг, медичної та фармацевтичної продукції;
- удосконалення екстреної медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях;
- забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя Покровського району;
- залучення державних та приватних інвестицій у розвиток інфраструктури охорони здоров'я;
- скорочення відмінностей муніципальних утворень Покровського району за рівнем забезпеченості закладами охорони здоров'я за допомогою будівництва:
 - лікарняних установ – потужністю не менше 310 ліжок;
 - амбулаторно-поліклінічних установ – потужністю не менше 210 відвідувань за зміну.

5. Забезпечення максимально ефективного захисту соціально вразливих категорій населення:

- подальше вдосконалення механізмів соціальної підтримки та адресної соціальної допомоги населенню Покровського району з використанням соціального реєстру населення;
- формування ринку соціальних послуг з рівними можливостями для їх постачальників, які надають державні та недержавні соціальні послуги,

зокрема створення нових організаційно-правових форм установ соціального обслуговування;

- перехід до надання соціальних послуг на основі соціального замовлення;

- розвиток платних послуг у сфері соціального захисту населення;

- розробка заходів, спрямованих на стабілізацію зростання вартості споживчого кошика;

- залучення державних та приватних інвестицій у сферу соціального захисту населення;

- підвищення рівня забезпеченості населення регіону установами соціального обслуговування.

6. Формування єдиного культурного простору та забезпечення рівного доступу до культурних цінностей Покровського району:

- стимулювання та підтримка міжнародної діяльності закладів культури та творчих колективів з метою інтеграції у світову культурну спільноту;

- розвиток системи професійної та додаткової освіти у сфері культури;

- створення та розвиток мережі кінокультурних центрів, забезпечення державного контролю у цій сфері, поетапне виведення установ культури, що перебувають у муніципальній власності, на базі яких створюються центри, зі сфери дотаційного фінансування;

- розвиток платних послуг у сфері культури.

7. Розвиток фізичної культури та спорту:

- підвищення інтересу різних категорій громадян до занять фізичною культурою та спортом;

- розвиток інфраструктури для занять масовим спортом у загальноосвітніх установах та за місцем проживання;

- впровадження в освітній процес ефективної системи фізичного виховання;

- забезпечення доступності занять фізкультурою та спортом для

мешканців Покровського району, в тому числі на основі застосування механізмів пільгового та безкоштовного відвідування спортивних споруд малозабезпеченими категоріями громадян, дітьми, учнями;

- розвиток та підвищення якості наданих спортивних послуг, що надаються організаціями фізичної культури та спорту;

- будівництво об'єктів фізичної культури та спорту.

8. Підвищення якості умов проживання та комунального обслуговування, вирівнювання параметрів обслуговування населення у всіх населених пунктах Покровського району:

- створення ринково орієнтованої системи господарювання та управління у житлово-комунальному комплексі;

- створення умов для залучення інвестицій на модернізацію та розвиток житлово-комунального комплексу, формування інвестиційної привабливості житлово-комунального комплексу;

- забезпечення ресурсної ефективності, стійкості та безпеки функціонування житлово-комунального комплексу;

- розвиток комунальної теплоенергетики;

- розробка заходів щодо фінансового оздоровлення організацій житлово-комунального господарства;

- удосконалення механізмів державного регулювання цін та тарифів на послуги житлово-комунального господарства;

- розвиток конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг, підвищення якості послуг;

- розвиток ефективного ринку житла;

- забезпечення поліпшення житлових умов окремих категорій громадян, визначених законодавством, за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів у межах встановлених соціальних стандартів та відповідно до обсягу державних зобов'язань;

- забезпечення комплексної забудови міських та сільських поселень району інженерною та соціальною інфраструктурою;

- формування інфраструктури іпотечного ринку;
- створення регіональної системи рефінансування іпотечних кредитів та позик;
- Організація інформаційної та рекламної кампанії для населення Покровського району.

9. Забезпечення функціонування споживчого ринку товарів та послуг, задоволення потреб населення у якісних та безпечних товарах та послугах:

- створення єдиної системи забезпечення населення якісними товарами та послугами за доступними цінами;
- стимулювання припливу інвестицій, у тому числі й іноземних, у розвиток споживчого ринку та сфери послуг;
- приведення технологій торгівлі у відповідність до сучасних європейських стандартів;
- розширення ринку надання соціальних послуг;
- розвиток системи споживчих кредитів.

10. Зниження рівня безробіття, підвищення професіоналізму та конкурентоспроможності трудових ресурсів, формування цивілізованого ринку праці:

- розробка пропозицій щодо розвитку форм та методів надання сприяння зайнятості населення;
- розвиток системи соціального партнерства у сфері підготовки кадрів;
- розвиток кадрового потенціалу організацій у вигляді формування регіонального замовлення на підготовку кадрів початкового та середнього професійного освіти з урахуванням потреб економіки Покровського району в кваліфікованих кадрах;
- удосконалення та розвиток системи професійного навчання, підготовки та перепідготовки персоналу організацій Покровського району;
- розробка механізмів, що сприяють формуванню економічної зацікавленості роботодавців до створення безпечних та нешкідливих умов праці;

- удосконалення організації оплати праці та нормування праці на основі соціального партнерства;

- розвиток системи забезпечення населення інформацією про стан ринку праці, вимоги до професії, можливості працевлаштування та професійного навчання у системі професійної освіти Покровського району.

11. Поліпшення екологічної обстановки з метою забезпечення сприятливих умов життєдіяльності населення району:

- розробка заходів щодо запобігання виникненню природних та антропогенних надзвичайних ситуацій;

- розробка та реалізація проектів у сфері охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки;

- зниження рівня негативного впливу на навколишнє природне середовище;

- вирішення проблеми утилізації та переробки побутових відходів, мінімізація техногенного впливу полігонів поховань твердих побутових відходів на підземні та поверхневі води:

- будівництво полігону твердих побутових відходів;

- рекультивація полігону твердих побутових відходів;

- будівництво підприємств (комплексів) з переробки та сортування твердих побутових відходів (щорічне вилучення з обсягів поховання 860 тис. т твердих побутових відходів);

- розвиток системи інформаційного забезпечення управління природокористуванням шляхом удосконалення систем екологічного обліку та комплексного екологічного моніторингу;

- екологічна освіта, покращення поінформованості населення регіону у питаннях екології.

Найважливішою умовою для досягнення стратегічної мети є створення умов для формування конкурентоспроможної, динамічної та високотехнологічної економіки, що дозволяє забезпечити сталий економічний розвиток Покровського району та підвищення ефективності

державного управління.

1. Інвестиційна політика. Інвестиційна політика Покровського району Донецької області визначає систему заходів державного регулювання економіки, спрямовану на формування сприятливого інвестиційного клімату залучення приватних інвестицій та підвищення ефективності використання державних інвестиційних ресурсів.

2. Створення та розвиток промислових округів з метою згладжування диференціації у рівнях економічного розвитку муніципальних утворень Покровського району у вигляді поліпшення інвестиційного клімату та створення умов розвитку конкурентоспроможних промислових виробництв і супутнього сервісу:

- стимулювання інвестицій у формування сучасної інфраструктури та створення мережі будівельних майданчиків, готових до розміщення об'єктів інноваційної сфери, промисловості, логістики, супутнього сервісу;

- створення системи організаційних, правових та економічних умов, що забезпечують перехід до сучасного технологічного укладу шляхом прискореного впровадження сучасних технологічних та управлінських рішень при розміщенні та розвитку продуктивних сил.

3. Розвиток інноваційної діяльності, що має на меті формування системи, що забезпечує створення, комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності, включення до економічного обігу об'єктів інтелектуальної власності, збільшення виробництва інноваційної та наукомісткої продукції, що передбачає:

- розробку механізмів ресурсної підтримки інноваційної діяльності, зокрема механізмів створення фондів венчурного фінансування;

- формування сприятливого середовища для інноваційної діяльності, привабливого для інвестицій у наукову та виробничу сферу економіки;

- створення інститутів підтримки інноваційної діяльності, формування та розвиток інфраструктури інноваційної діяльності, що сприяє комерціалізації результатів досліджень та розробок, їх використанню у

виробництві інноваційної та наукомісткої продукції;

- фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт зі створення та впровадження виробництва нової чи вдосконаленої продукції в рамках заходів обласних цільових програм;

- надання грантів Покровського району для фінансування створення об'єктів інтелектуальної власності та запровадження результатів науково-дослідних робіт у виробництво.

4. Розвиток агропромислового комплексу:

- створення економічних та правових умов для залучення інвестицій у сільське господарство Покровського району за рахунок коштів промислових підприємств, що переробляють сільськогосподарську продукцію, організацій торгівлі, а також коштів інших інвесторів;

- створення умов для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції;

- стимулювання створення сільськогосподарськими організаціями власних переробних виробництв, організації оптово-збутових структур;

- формування ефективного механізму адресного державного стимулювання сільськогосподарських товаровиробників;

- забезпечення можливості перепрофілювання господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників;

- створення умов для скорочення числа збиткових господарств;

- створення умов для сталого розвитку сільських територій, газифікація сільських населених пунктів;

- поліпшення житлових умов сільських жителів;

- розвиток соціальної інфраструктури сільських поселень.

5. Розвиток зв'язку та телекомунікацій, спрямований на зменшення диференціації муніципальних утворень регіону за рівнем розвитку зв'язку, забезпечення доступності послуг зв'язку, телебачення та Інтернету населенню району.

6. Розвиток підприємницької діяльності з метою створення умов, що

стимулюють громадян до здійснення самостійної підприємницької діяльності, та збільшення вкладу малих підприємств у валовий регіональний продукт та доходи консолідованого бюджету району.

8. Підвищення ефективності державного управління:

- використання методів управління за результатами. Формування системи показників результативності діяльності органів виконавчої влади Покровського району та бюджетних програм;

- вдосконалення організаційно-функціональної структури органів виконавчої влади Покровського району та протидія корупції;

- розробка та впровадження адміністративних регламентів в органах виконавчої влади Покровського району;

- підвищення ефективності взаємодії органів виконавчої влади Покровського району та громадянського суспільства;

- розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, що забезпечує прозорість діяльності органів державної влади Покровського району що полегшує доступ громадян до інформаційних ресурсів органів державної влади Покровського району;

- сприяння розвитку органів місцевого самоврядування Покровського району.

Таким чином, за умови реалізації запропонованої програми розвитку Покровського району його основні соціально-економічні показники мають покращитися (табл. 3.2)

Таблиця 3.2 - Соціально-економічна ефективність реалізації довгострокової програми розвитку Покровського району

Показники	2030	2035	2040
1	2	3	4
Доходи бюджету Покровського району на душу населення, у відсотках до рівня 2021 року	100	240	250
Валовий регіональний продукт на душу населення, у відсотках до рівня 2021 року	100	160	180
Інвестиції в основний капітал на душу населення, у відсотках до рівня 2021 року	100	155	160

Закінчення табл. 3.2

1	2	3	4
Оборот роздрібної торгівлі на душу населення, у відсотках до рівня 2021 року	100	220	250
Обсяг платних послуг на душу населення, у відсотках до рівня 2021 року	100	130	150
Очікувана тривалість життя при народженні, років	65,7	66,2	66,5
Частка населення з доходами нижча за величину прожиткового мінімуму, у відсотках від загальної чисельності населення	12,8	10,9	5,5
Зростання реальних наявних грошових доходів населення, у відсотках до рівня 2021 року	100	180	185

Реалізація поставлених стратегічної мети і стратегічних завдань прямо залежить від здатності органів державної влади Покровського району вибудувати ефективний механізм прийняття та реалізації рішень, спрямований на досягнення стратегічної мети.

З метою забезпечення ефективного управління соціально - економічними процесами на території та вирішення стратегічних завдань необхідна розробка плану дій, що пов'язує різні елементи муніципальної економічної та соціальної політики з ресурсними та фінансовими можливостями території.

У зв'язку з цим основні напрями стратегії соціально-економічного розвитку Покровського району визначають систему цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку району на середньо- та довгострокову перспективу, засновану на ресурсному потенціалі території та рівні його використання в сучасних умовах.

Економічний розвиток Покровського району - діяльність, що зачіпає різні сфери економічного та суспільного життя. Реалізація стратегії ґрунтуватиметься насамперед на включенні внутрішніх ресурсів підвищення ефективності соціально-економічного розвитку району. Для реалізації стратегії пропонується використати весь комплекс механізмів та інструментів, відпрацьованих вітчизняною та світовою практикою.

Головні вимоги:

- системність здійснюваних дій, їх взаємне ув'язування за основними напрямками, що передбачає оперативне відстеження результатів, що досягаються системою, внесення необхідних коректив;

- оптимальне поєднання елементів планування та державного, муніципального регулювання з ринковими моделями та механізмами саморозвитку.

Система заходів щодо реалізації стратегії включає організаційні та фінансові механізми.

Організаційні механізми реалізації стратегії передбачають створення спеціального підрозділу у структурі виконавчого органу чи організації при представницькому органі щодо щорічного моніторингу ходу реалізації стратегії, виконання затверджених індикаторів і контрольних показників. В організаційній структурі необхідно відокремити осіб, які здійснюють стратегічне управління, від осіб, які зайняті рішенням оперативних та тактичних завдань, що забезпечують реалізацію стратегічних рішень.

Визначення конкретних заходів та координація спільної діяльності учасників стратегії забезпечується за рахунок формування щорічного плану дій щодо реалізації стратегії. Вироблення плану дій ґрунтується на пріоритетах стратегії, враховує динаміку процесу її реалізації та зміну зовнішніх факторів та умов. Одним із важливих механізмів реалізації стратегії є узгодження різних стратегічних напрямів та ініціатив (державні, регіональні, відомчі, міжвідомчі програми, проекти тощо), що виконуються різними учасниками, використання та одночасне посилення можливостей цих програм та проектів. Складовою частиною механізму реалізації стратегії є цільові програми, які у прогностичний період здійснюватимуться в районі. Їхні заходи органічно вписані в контекст цієї стратегії та конкретизують зазначені в ній пріоритетні цілі та завдання розвитку району.

До організаційних механізмів, що забезпечують реалізацію стратегії, можна віднести такі заходи:

- удосконалення організаційної структури адміністрації району для

усунення дублювання функцій, а також, за потреби, створення нових організаційних структур, необхідних для вирішення завдань соціально-економічного розвитку району відповідно до кодифікатора функцій державного управління;

- запровадження нових механізмів адміністративного регулювання та управління, реалізація заходів щодо зниження адміністративних бар'єрів;

- розширення практики використання та підвищення ефективності програмно-цільового управління розвитком галузей економіки та соціальної сфери;

- забезпечення ефективного функціонування систем інформаційного та аналітичного супроводу діяльності органів державного та муніципального управління та систем моніторингу реалізації регіональних та муніципальних програм.

Фінансові механізми реалізації стратегії включають:

- удосконалення механізму нормативного планування та фінансування видатків з надання бюджетних послуг населенню для підвищення ефективності управління бюджетними установами, запровадження системи індикаторів оцінки діяльності суб'єктів бюджетного планування;

- внесення змін до поточного бюджету району з погляду його відповідності стратегії та забезпечення стратегічної координації бюджетних асигнувань та інвестицій;

- удосконалення механізму вирівнювання рівня економічного розвитку та бюджетної забезпеченості поселень у напрямку подолання територіальних диспропорцій у розвитку району.

Успішність реалізації принципово нового підходу до використання технологій стратегічного управління та планування у розвитку району, як і впровадження окремих інститутів, багато в чому залежатиме від того, наскільки громадяни виявляться готовими до нововведень, сприймуть їх, включаться у реалізацію планів, що розробляються. Все це передбачає не тільки максимальну публічність і відкритість у формулюванні цілей і завдань

стратегії та програми дій, що її конкретизує, а й безпосередню участь громадян у процесі вироблення рішень, підвищення ефективності роботи системи місцевого самоврядування. Необхідне налагодження дієвих механізмів прямого та зворотного зв'язку між громадянами та владою, необхідна система моніторингу та перехресного оцінювання результатів з боку як самої влади, так і громадян.

Одним із шляхів, що дозволяють цього досягти, є розробка цільових орієнтирів – образу району, яким він має стати до 2040 р. Індикативний, параметричний підхід доцільно доповнювати постійними вимірами громадської думки.

Для забезпечення системного характеру цих програм та включених до них заходів, виключення дублювання дій, надання всім програмним заходам єдиної цільової спрямованості на реалізацію стратегії необхідне вдосконалення системи цільових програм шляхом угруповання діючих програм у міжгалузеві блоки, пов'язані зі стратегічними напрямками розвитку району, що забезпечують вирішення актуальних соціально - економічних проблем системного характеру

Даний підхід спростить управління та фінансове адміністрування, зробить чіткішим механізм відповідальності за реалізацію цільових програм. Для вирішення системних проблем, які поки що не охоплені інструментами програмно-цільового управління, можуть бути розроблені додаткові цільові програми. Для вирішення галузевих та інших проблем у встановлених сферах діяльності можуть розроблятися відомчі цільові програми.

3.2 Створення сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату

Ефективність інвестиційної діяльності спрямовано підвищення конкурентоспроможності реального сектора економіки.

Для досягнення цієї мети необхідно збільшити масштаби фінансування

реального сектора економіки, змінити якість інвестицій за рахунок посилення інноваційної спрямованості інвестиційної діяльності та підвищення ефективності вкладення інвестицій.

Основними завданнями реалізації інвестиційної політики у довгостроковій та середньостроковій перспективі є:

- забезпечення зростання інвестицій в основний капітал в середньому 10 - 11% на рік.
- збільшення темпів зростання інвестицій в основний капітал у період до 2040 року по відношенню до 2021 року в 1,5 рази.
- ефективне управління державними бюджетними коштами, пов'язане з кінцевим результатом;
- вдосконалення програмно-цільового методу управління.

Якісне регулювання інвестиційного процесу передбачається здійснити за такими основними напрямками:

- формування сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату; встановлення правових режимів для окремих груп суб'єктів господарювання; надання податкових та фінансово-кредитних преференцій інвестору;
- розширення інвестиційного потенціалу Покровського району;
- створення та розвиток інституційних структур в інвестиційній сфері;
- розвиток позикової інвестиційної системи.

Пріоритетними напрямками вкладення інвестицій на майбутній період будуть:

- інноваційні технології та науково-технічні розробки (альтернативна енергетика, енергозбереження);
- адресна інвестиційна підтримка громадської інфраструктури;
- експортоорієнтовані та імпортозамінні інвестиційні проекти.

Механізм та інструменти реалізації інвестиційної політики:

- 1) розвиток державно-приватного партнерства;
- 2) розвиток іпотеки;

3) державне замовлення, регіональні цільові програми.

Програма заходів щодо активізації інвестиційної діяльності у 2024-2040 роках передбачає реалізацію заходів за такими основними напрямками:

1) напрямок № 1 «Розвиток внутрішніх інвестиційних можливостей», що включає:

а) стимулювання інвестиційного попиту за рахунок державної підтримки іпотеки, лізингу, високоефективних інвестиційних проектів з енерго- та ресурсозбереження, розширення сировинної бази виробництва, оновлення технологій, реконструкції та модернізації діючих підприємств, збільшення частки продукції високого ступеня переробки;

б) створення умов для формування підприємницького та інвестиційного клімату шляхом удосконалення системи конкурсного відбору організацій, які претендують на державну підтримку (прозорість та доступність процедури для всіх учасників інвестиційного процесу);

в) надання податкових пільг суб'єктам інвестиційної діяльності:

- інвестиційний податковий кредит;

- звільнення від сплати податку на майно організацій, що здійснюють реалізацію інвестиційних проектів, зокрема проектів за умов лізингу.

2) напрямок № 2 «Зниження ризику інвестицій», що передбачає стабільність регіонального законодавчого поля; створення консалтингових організацій щодо навчання ведення бізнесу, формування стратегічних планів розвитку, бізнес-планів; перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності;

3) напрямок № 3 «Розвиток інфраструктури інвестиційних інститутів», у тому числі:

а) розвиток лізингової діяльності, зокрема фінансового лізингу (створення лізингових компаній із галузевим ухилом; державну підтримку об'єктів лізингу);

б) розвиток державно-приватного партнерства;

г) реалізація інвестиційних проектів за умов концесії.

4) напрямок № 4 «Підвищення ефективності державного інвестування»:

а) удосконалення організаційного механізму державного інвестування з метою підвищення його ефективності;

б) підвищення ефективності видатків бюджету регіонального розвитку на активізацію інвестиційної діяльності; створення оптимальної структури витрат регіонального розвитку, збільшення їхньої інвестиційної складової.

в) удосконалення програмно-цільового методу. Підвищення ефективності реалізації регіональних цільових програм, орієнтованих результат;

р) забезпечення повернення бюджетних кредитів, позик з допомогою посилення контролю над фінансовим станом позичальника під час реалізації кредитної угоди; активізація роботи зі стягнення в арбітражному порядку із позичальників, які порушують свої зобов'язання перед регіональним бюджетом, сум основного боргу та відсотків у повному обсязі;

д) підвищення ефективності управління державним майном, яке передбачає вдосконалення системи представництва інтересів держави в акціонерних товариствах; припинення прямого та непрямого субсидування неефективних підприємств, активізація їх банкрутств.

Ухвалення управлінських рішень, спрямованих на стимулювання залучення інвестицій в економіку Покровського району, дозволить:

- підвищити інвестиційний потенціал регіону (зростання інвестицій у середньому на 10 – 11 відсотків на рік, а за весь період – у 2,7 рази);
- створити високоефективні виробничі комплекси;
- підвищити рівень забезпеченості Покровського району об'єктами соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури у 1,5 – 2 рази;
- збільшити податкові надходження до районного бюджету в 2,0 - 2,5 рази.

3.3 Кадрова політика в органах регіональної державної влади

Мета кадрової політики – забезпечення ефективної діяльності органів державної влади Покровського району та місцевого самоврядування на основі формування високопрофесійного кадрового, насамперед керівного складу, здатного успішно вирішувати завдання у сучасних умовах.

Завдання у сфері кадрової політики:

- забезпечення узгодженого функціонування та взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування, наукових та освітніх установ у регіоні з питань реалізації кадрової політики;

- підготовка, просування та закріплення на керівних посадах державної та муніципальної служби кадрів з високим рівнем професійної компетентності, управлінської культури та моральних якостей;

- підвищення якісного рівня кадрового складу органів державної влади та місцевого самоврядування;

- формування та якісний розвиток кадрового резерву Покровського району», у тому числі створення «золотого кадрового фонду», забезпечення ефективного використання його потенціалу;

- забезпечення дотримання державними цивільними та муніципальними службовцями вимог законодавства та інших нормативних правових актів про державну та муніципальну службу.

Заходи кадрової політики передбачають:

- забезпечення наступності та оновлення при формуванні кадрового складу органів державної влади та місцевого самоврядування;

- розширення сфери пошуку та залучення кадрів, відмова від закритої системи підбору кадрів та тактики кадрового самозабезпечення;

- розвиток практики ротації кадрів між органами державної влади та місцевого самоврядування;

- залучення на державну цивільну та муніципальну службу висококваліфікованих фахівців зі сфери виробництва, науки, бізнесу;

- створення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних цивільних та муніципальних службовців;
- підвищення значення професійно-освітньої кваліфікації при вирішенні питань про призначення керівних кадрів;
- дотримання послідовності висування кадрів на керівні посади з урахуванням поетапного оволодіння професією, набуття управлінських навичок та розширення масштабу діяльності;
- удосконалення нормативного правового та організаційно-методичного забезпечення кадрової роботи;
- гласність при організації та проведенні кадрової роботи (табл. 3.3).

Таблиця 3. 3 – Індикатори кадрової політики в органах державної влади

Індикатор	2023 р.	2025р.	2030	2035р.	2040р.
Середній вік державних службовців виконавчих органів державної влади Покровського району	45	44	42	41	40
Частка державних службовців органів державної влади Покровського району та муніципальних службовців органів місцевого самоврядування, які мають вищу професійну освіту, що відповідає напрямку діяльності, %	78	79	80	81	90

Таким чином, реалізація запропонованих заходів з удосконалення кадрової політики сприятиме забезпеченню ефективної діяльності органів державної влади Покровського району та місцевого самоврядування на основі формування високопрофесійного кадрового, насамперед керівного складу, здатного успішно вирішувати завдання у сучасних умовах.

ВИСНОВКИ

Отже, регіон як об'єкт управління може розглядатися у різних аспектах: по-перше, як частина єдиного народно-господарського комплексу країни; по-друге, як самостійне цілісне утворення, що має свої цільові установки розвитку, свій ресурсний потенціал, свої способи поєднання виробничих ресурсів - факторів виробництва.

В умовах сучасних соціально-економічних перетворень регіон виступає як найважливіший об'єкт управління, оскільки саме ця ланка народногосподарського комплексу більшою мірою має всі основні ознаки системи, насамперед, властивості єдності, цілісності, взаємопов'язаності, взаємообумовленості всього того, що знаходиться в певному територіальному просторі.

Стратегія управління розвитком конкретного регіону повинна передбачати вибір оптимальних шляхів соціально-економічного прогресу в умовах, що склалися, часом не зовсім сприятливих, а також максимально можливого підвищення конкурентоспроможності регіону.

Одним із найважливіших механізмів державного регулювання економічного та соціального розвитку регіонів, досягнення цілей соціальної справедливості шляхом комплексної державної регіональної політики, впливу на процеси структурної перебудови економіки є розробка та реалізація цільових програм як галузевого та функціонального характеру, що мають територіальний розріз, так і цільових програм соціального та економічного розвитку окремих територій

Об'єктом дослідження випускної кваліфікаційної роботи є Покровський район Донецької області. Проаналізувавши соціально-економічне становище Покровського району, були зроблені висновки щодо його сильних й слабких сторін. Щодо сильних сторін: вигідне географічне розташування; високорозвинене промислове виробництво; близькість до ключових залізничного та автомобільного транспортних вузлів; наявність

кваліфікованої робочої сили; розвинений науково-виробничий комплекс.

Щодо слабких сторін, то це: нестабільність законодавства, що ускладнює розробку середньострокових та довгострокових планів та програм; складна демографічна ситуація, високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення; високий рівень трудової маятникової міграції населення; високий рівень зносу виробничого потенціалу; невідповідність темпів розвитку структури виробництва та підтримуючої інфраструктури.

Були визначені основні чинники розвитку Покровського району: вигідне географічне положення, розвинена транспортна інфраструктура, високий кадровий потенціал, активність місцевої влади щодо розвитку економіки регіону. Основою розвитку Покровського району мають стати розвиток діючих та розміщення нових промислових підприємств, а також реалізація інвестиційних проектів зі створення інфраструктурних об'єктів.

Основні проблеми соціально-економічного розвитку Покровського району можна виявити у таких напрямках як: демографія, економіка, зайнятість та ринок праці, соціально-економічний стан домогосподарств, соціальна сфера, інтегральні індекси.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку Покровського району є розробка стратегії розвитку до 2040 року.

Також одним із напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку регіону є розробка середньострокової програми, яка має визначати ключові напрямки діяльності до 2030 року включно, що забезпечують досягнення стратегічної мети та стратегічних завдань розвитку регіону: створення умов для підвищення рівня та якості життя населення на основі сталого економічного розвитку.

Вирішення завдання щодо створення умов для підвищення рівня та якості життя населення Покровського району буде забезпечено реалізацією наступних напрямів спільних дій органів державної влади та органів

місцевого самоврядування, бізнес-спільноти та жителів району:

1. Розробка та реалізація стратегії демографічного розвитку, спрямованої на скорочення природних втрат населення, підвищення народжуваності та скорочення смертності, у тому числі дитячої та материнської, зміцнення інститутів сім'ї та шлюбу.

2. Розробка та реалізація міграційної політики, спрямованої на заповнення природних втрат населення у працездатному віці, на зниження демографічного навантаження; залучення до роботи на підприємствах та організаціях Покровського району людей працездатного віку з вищою освітою та високим рівнем професійної кваліфікації; оптимізацію чисельності трудових мігрантів залежно від потреб економіки та соціальної сфери району; створення сприятливих умов їх проживання.

3. Забезпечення загального доступу до якісної освіти.

4. Підвищення якості та доступності медичної допомоги та лікарського забезпечення.

5. Забезпечення максимально ефективного захисту соціально-вразливих категорій населення.

6. Формування єдиного культурного простору та забезпечення рівного доступу до культурних цінностей.

7. Розвиток фізичної культури та спорту.

8. Підвищення якості умов проживання та комунального обслуговування, вирівнювання параметрів обслуговування населення у всіх населених пунктах району.

9. Забезпечення функціонування споживчого ринку товарів та послуг, задоволення потреб населення у якісних та безпечних товарах та послугах.

10. Зниження рівня безробіття, підвищення професіоналізму та конкурентоспроможності трудових ресурсів, формування цивілізованого ринку праці.

11. Поліпшення екологічної обстановки з метою забезпечення сприятливих умов життєдіяльності населення Покровського району.

Найважливішою умовою для досягнення стратегічної мети є створення умов для формування конкурентоспроможної, динамічної та високотехнологічної економіки, що дозволяє забезпечити сталий економічний розвиток Покровського району та підвищення ефективності державного управління.

Реалізація поставлених стратегічної мети і стратегічних завдань прямо залежить від здатності органів державної влади Покровського району вибудувати ефективний механізм прийняття та реалізації рішень, спрямованих на досягнення стратегічної мети.

З метою забезпечення ефективного управління соціально - економічними процесами на території та вирішення стратегічних завдань необхідна розробка плану дій, що пов'язує різні елементи муніципальної економічної та соціальної політики з ресурсними та фінансовими можливостями території.

Економічний розвиток Покровського району Донецької області - діяльність, що зачіпає різні сфери економічного та суспільного життя. Реалізація стратегії ґрунтуватиметься насамперед на включенні внутрішніх ресурсів підвищення ефективності соціально-економічного розвитку району.

Система заходів щодо реалізації стратегії включає організаційні та фінансові механізми. Для забезпечення системного характеру цих програм та включених до них заходів, виключення дублювання дій, надання всім програмним заходам єдиної цільової спрямованості на реалізацію стратегії необхідне вдосконалення системи цільових програм шляхом угруповання діючих програм у міжгалузеві блоки, пов'язані зі стратегічними напрямками розвитку району, що забезпечують вирішення актуальних соціально - економічних проблем системного характеру.

Заходи щодо покращення соціально-економічного розвитку Покровського району виходять із взаємопов'язаного проведення реформ, спрямованих на створення інститутів ринку та структурної перебудови економіки, розвитку ефективних та конкурентоспроможних виробничих

комплексів, створення сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату.

Ухвалення управлінських рішень, спрямованих на стимулювання залучення інвестицій в економіку Покровського району, дозволить:

- підвищити інвестиційний потенціал регіону (зростання інвестицій у середньому на 10 – 11 відсотків на рік, а за весь період – у 2,7 раза);
- створити високоефективні виробничі комплекси;
- підвищити рівень забезпеченості Покровського району об'єктами соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури у 1,5 – 2 рази;
- Збільшити податкові надходження до районного бюджету в 2,0 - 2,5 рази.

Мета кадрової політики – забезпечення ефективної діяльності органів державної влади Покровського району та місцевого самоврядування на основі формування високопрофесійного кадрового, насамперед керівного складу, здатного успішно вирішувати завдання у сучасних умовах.

Реалізація запропонованих заходів з удосконалення кадрової політики (забезпечення наступності та оновлення при формуванні кадрового складу органів державної влади та місцевого самоврядування; розширення сфери пошуку та залучення кадрів, відмова від закритої системи підбору кадрів та тактики кадрового самозабезпечення; розвиток практики ротації кадрів між органами державної влади та місцевого самоврядування; залучення на державну цивільну та муніципальну службу висококваліфікованих фахівців зі сфери виробництва, науки, бізнесу; створення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних цивільних та муніципальних службовців; підвищення значення професійно-освітньої кваліфікації при вирішенні питання про призначення керівних кадрів; дотримання послідовності висування кадрів на керівні посади з урахуванням поетапного оволодіння професією, набуття управлінських навичок та розширення масштабу діяльності; удосконалення нормативного правового та організаційно-методичного забезпечення кадрової роботи) сприятиме

забезпеченню ефективної діяльності органів державної влади Покровського району та місцевого самоврядування на основі формування високопрофесійного кадрового, насамперед керівного складу, здатного успішно вирішувати завдання у сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регіональне управління : підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В.М.Вакуленка, М. К. Орлатого. - К. : НАДУ, 2014. - 512 с.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
3. Семенов В.Ф. Управління регіональним розвитком туризму/В.Ф. Семенов, В.Г. Герасименко, Г.П. Горбань, Л.М. Богадьорова. - Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/semenov11.htm
4. Приходченко Т.А. Теорії та концепції регіонального розвитку// Ефективна економіка № 9, 2016
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5149>
5. Мазур А. Б. Управління економічним розвитком регіонів України / А. Б. Мазур // Соціальна економіка. - 2016. - № 2. - С. 103-108. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_2_17
6. Лелеченко А. П. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук. - К. : — 2017. — 110 с.
7. Мінченко Р.М. Проблеми децентралізації державної влади і їх взаємодія з місцевим самоврядуванням в Україні / Р.М. Мінченко // Держава і право. – Випуск 39. - С. 229-307.
8. Василенко Л. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування/ Леся Василенко, Мирослав Добровінський // Підприємництво, господарство і право. - №3. – 2017. – С. 123-126.
9. Белей Л. Децентралізація будить у звичайних громадян відповідальність за свою малу батьківщину / Л. Белей // Український тиждень. - 2014. - № 17-18. - С. 38-39.
10. Бурик З.М. Особливості розробки і реалізації стратегії та програм розвитку регіону / З.М. Бурик // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». Випуск 2.- 2014. – С. 52-61.

11. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів «круглого столу» / за ред. С. О. Білої. - К. : НІСД, 2011. – 88 с.

12. Небава М. І., Ткачук Л. М. Управління регіональним розвитком: Електронний навчальний посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/25nebava_upravlinnya_regionalnym_rozvytkom/index.html

13. Регіональна економіка: Підручник для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ. Затверджено МОН / Качан Є.П. — К., 2011. — 670 с.

14. Кобилін П.О. Семінар з проблем регіонального розвитку: навчально- методичний посібник для аудиторної та самостійної роботи студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» за спеціальністю «Економічна та соціальна географія». - Харків, 2016 - 73 с.

15. Світовий досвід формування та реалізації державної регіональної політики. - Режим доступу : <http://ved.odessa.gov.ua/transkordonne-spivrobitnistvo/stati-transgranichnoe-sotrudnichestvo/svtovij-dosvd-fbrmuвання-ta-realzac-derzhavno-regonalno-poltiki>

16. Качний О. С. Зарубіжний досвід формування механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів // Публічне управління та митне адміністрування. - 2017.- №2 (17).- С. 170-174.

17. Давимука С. А. Тенденції розвитку нової регіональної політики країн-членів Європейського Союзу / С. А. Давимука, В. С. Куйбіда, Л. І. Федулова // Регіональна економіка. - 2019. - № 1. - С. 76 - 85.

18. Іжа М. Трансформація регіональної політики ЄС: висновки для України / М.Іжа // Теоретичні та прикладні питання державотворення. - 2013. - Вип. 12. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2013_12_3.

19. Нова регіональна політика для нової України : аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. - Київ : Ін-т сусп.-екон. дослідж., 2017. - 76 с.

20. Архипенко І. Зарубіжний досвід формування й реалізації регіональної економічної політики // Державне управління та місцеве самоврядування. Вип. 2 (41). - С. 32-42.

21. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. - №30, ст. 141). - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

22. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

23. Машлій Г. Б., Корчак С. М. Проблеми та напрями вдосконалення управління органами місцевого самоврядування розвитком регіонів // Матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції економічного спрямування «Світ економічної науки. Випуск 18» (28.11.2019). – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/3281/>.

24. Гордей О.Д. Вплив економічного розвитку на фінансове забезпечення рівня життя населення / О.Д. Гордей. - [Електронний ресурс]/ Режим доступу:

25. Гришова І.Ю. Удосконалення механізму формування фінансових потоків АПК / І.Ю. Гришова, О.М. Галицький// Облік і фінанси АПК. - 2011. - №3. - С. 139-143.

26. Козій І.С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму / І.С. Козій // Науковий вісник НЛТУ України. - 2008. - вип. 18.9. - С. 223-229.

27. Кравченко С.О. Сутність фінансового забезпечення державної регіональної політики / С.О. Кравченко, С.С. Марковський [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Kravchenko.pdf>

28. Міщук О.В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект / О.В. Міщук // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2011. - №2. - С. 9-12.

29. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів в Україні: теорія і практика : авторе. дис. ... д-ра наук держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / Керецман В. Ю. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

30. Романюк С. А. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика : монографія / С. А. Романюк. – К. : НАДУ, 2013. – 408 с.

31. Дацишин М. Інституційне забезпечення регіональної політики та практика взаємодії органів влади в Україні / М. Дацишин, В. Керецман. – К. : К.І.С., 2007. – 102 с.

32. Машлій Г. Стан та проблеми активізації інвестиційних процесів у Тернопільській області [Електронний ресурс] / Галина Машлій // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 2 (17). — С. 84-93. — Режим доступу до журналу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17mhbuto.pdf>

33. Машлій Г. Регіональний аспект процесів інвестування в Україні: стан та проблеми вдосконалення управління [Електронний ресурс] / Галина Машлій // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2018. - Вип. 1 (18). - С. 102-111. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18mhbpvu.pdf>.

34. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : [б.в.], 2007. – 768 с. 16. Держава та регіони: від патерналізму до партнерства : аналіт. доп. / С. О. Біла, О. В. Шевченко, В. І. Жук та ін. ; за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2010. – 64с.

35. Основи регіонального управління в Україні : підручник / авт.-упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін. ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2012. – 703 с.

36. Дегтярьова І. О. Синергетичне бачення конкурентоспроможності регіону / І. О. Дегтярьова // Демократичне врядування: наука, освіта, практика : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 трав. 2009 р. : у 4 т. / за заг. ред. В. П. Приходька, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2009. – Т. 1. – С. 217–219.

37. Соціальна інфраструктура регіону : навч. посіб. / за заг. ред. В. М.

Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2010. – 257 с.

38. Левін П. Б. Економічний механізм соціальної інфраструктури: стан і перспективи розвитку : монографія / П. Б. Левін ; Ін-т демографії та соціал. дослідж. НАН України. – К. : [б. в.], 2008. – 313 с.

39. Колот А. М. Соціальна політика в умовах глобалізації та лібералізації економічних відносин: здобутки, втрати, тенденції / А. М. Колот // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 1(9). – С. 23–41.

40. Слава С. Інституційне забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку територій: зарубіжний та український досвід / С. Слава, П. Сегварі, Р. Моркунайте ; Проект партнерства Канада – Україна “Регіон. врядування та розвиток”. – К. : К.І.С., 2008. – 108 с.

41. Васильєва О. І. Регіональне управління в умовах реформування владних відносин : монографія / О. І. Васильєва. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 436 с.

42. Визгалов Д. Брендинг города / Д. Визгалов. – М. : Фонд “Ин-т экономики города”, 2011. – 156 с.

43. Динни Кейт. Брендинг территорий / Динни Кейт // Лучшие мировые практики : пер. с англ. В. Сечной. – М. : Изд-во Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 336 с.

44. Машлій Г.Б. Інноваційний шлях розвитку як передумова економічного зростання /Г.Б. Машлій // Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції: Фінансова система України в умовах економічної та фінансової глобалізації світу. – Том 1. – Київ, 15 грудня 2017 року / За редакцією професора В. М. Фурмана. Київський інститут банківської справи, 2017. - с. 75-77. - Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/25771>

45. Інструменти регіонального розвитку в Україні : навч. посіб. / О.В.Берданова, Н. М. Гринчук та ін. ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, О. В. Берданової. – К. : НАДУ, 2013. – 286 с.

46. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики

та пріоритети України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В. С. Кравців. – Львів, 2018. – 157 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

47. Машлій Г.Б., Кульчинська З.О. Менеджмент у публічному управлінні // Двадцять п'яти економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2018.- с. 26-28. - Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/25699>

48. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.

49. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти: у 2 ч. / Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. М.З.Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2009. - Ч. 2.

50. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Герман Дейлі; пер. з англ.; Ін-т сталого розвитку. – К.: Інтелсфера, 2002. – 312 с.

51. Жук П. В. Економічні підйоми у забезпеченні сталого розвитку гірських територій України П. В. Жук // Економіст. – 2011. – № 5. – С. 37–40.